EI 10762

Södra Skärgården

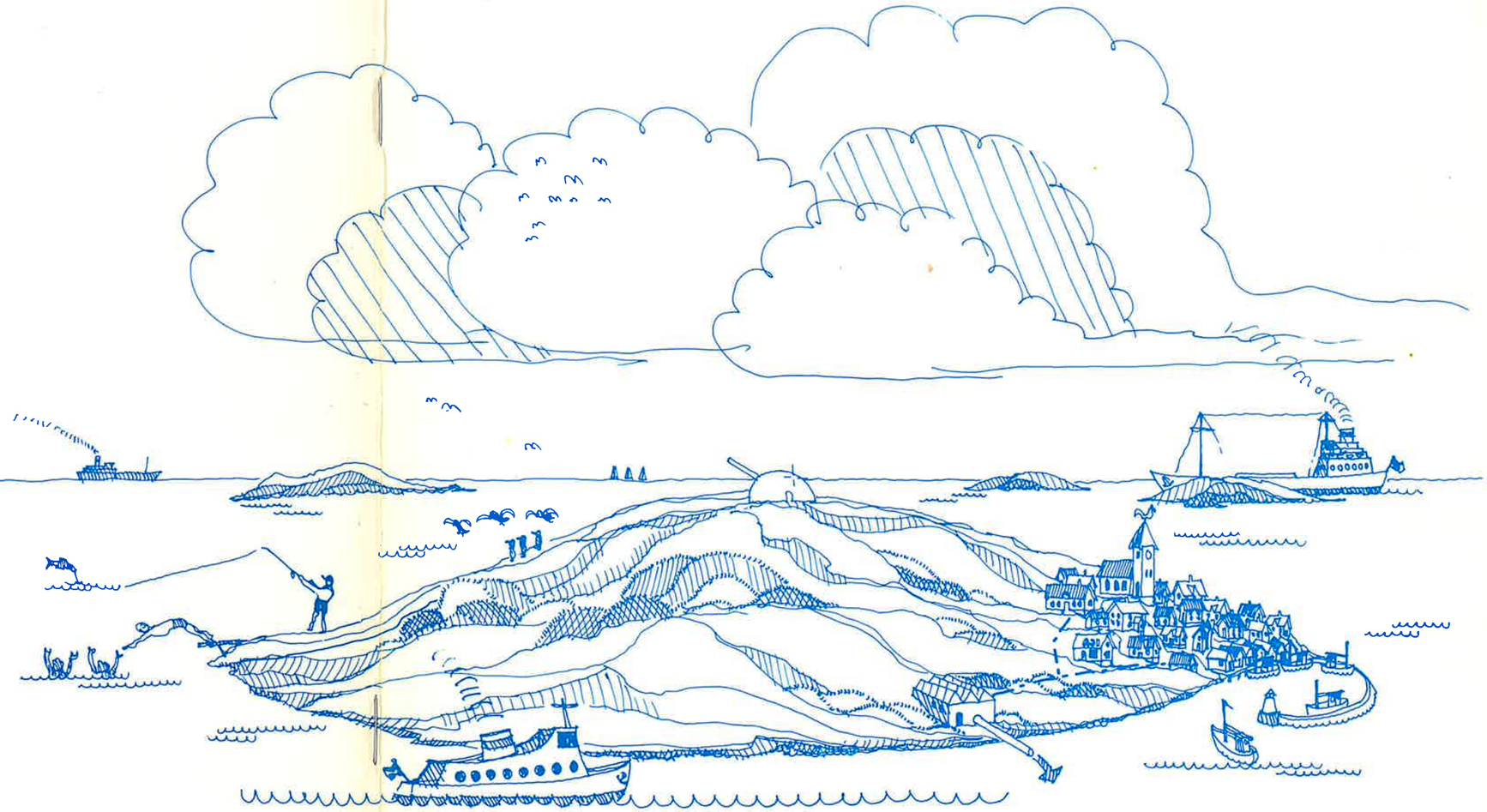

FÖRSLAG TILL

OMRÅDESPROGRAM

REMISS

Styrsö

STADSBYGGNADSKONTORET GÖTEBORG NOVEMBER 1980

NORDSTRÖM & HELLGREN TRYCKERI AB, GÖTEBORG 1980

SÅ HÄR ÄR RAPPORTEN UPPLAGD

Den här rapporten innehåller förslag till riktlinjer för hur kommunen skall se på olika problem i Göteborgs skärgård. Riktlinjerna skall ligga till grund för en områdesplan. Avsikten är att förslaget till riktlinjer skall gå på remiss under början av 1981.

Innehållet är koncentrerat kring riktlinjeförslagen. Inventeringsmaterial och bakgrundsbeskrivningar har gjorts så kortfattade som möjligt. I en bilaga finns en kortfattad beskrivning av befolkning, sysselsättning samt kommunal omsorg i södra skärgården.

Vi har valt att gå ut med en remiss i ett tidigt skede - innan det uppstått för många låsningar i planeringen. På så sätt kan remissynpunkterna ha större inverkan på det senare planarbetet. I gengäld kan vissa avsnitt förefalla ytligt behandlade. Vi ber om överseende med detta.

Det är viktigt att förslagen till riktlinjer inte uppfattas som stadsbyggnadskontorets uppfattning i frågan. Det är i stället förslag som förefaller motiverade på grund av tillgängligt utredningsmaterial och framförda åsikter. Genom remissomgången hoppas vi få ett fullständigare underlag för det slutliga förslag som senare kommer att presenteras.

Rapporten inleds med en sammanfattning av de intressen som redovisas och en beskrivning av de konflikter som finns mellan olika intressen. Efter en redogörelse för vad områdesplan och områdesprogram är, ligger tyngdpunkten på de olika riktlinjeförslagen i så kallade programfrågor. I ett avslutande avsnitt behandlas frågor som efterfrågan, utrymme och kostnader. Dessa är viktiga som bakgrund för att bedöma olika konflikter.

Frågor beträffande programförslaget kan riktas till

Lars Berggrund 61 23 47 eller
Britt Kjellberg 61 22 30

Innehåll sid.

Sammanfattning av intressen och konflikter 3

Vad är ett områdesprogram? 7

Varför behövs det en områdesplan för södra skärgården 9

Programfrågor 11
Boende, bebyggelse 13
Sysselsättning 17
Friluftsliv 19
Andra markanvändningsintressen 23
Kommunikationer 25
Service 27
Kultur, fritidsverksamhet 29
Teknisk försörjning 31
Naturvård 33
Landskapsbild 37
Kulturvård 39

Förhållanden som påverkar genomförandet 41

Hur sker arbetet? 45

Bilaga: Befolkning, sysselsättning samt kommunal omsorg - utbud och ekonomi 47

GODKÄND UR SEKRETESS-SYNPUNKT FÖR SPRIDNING
1980 -12- 01
STATENS LANTMÄTERIVERK

Flygfoton godkända för publicering.
Försvarsstabens säkerhetsavdelning
80-10-28

Generalplaneavdelningen
Stadsbyggnadskontoret i Göteborg

Rapport 1980:11
November 1980

Intressen – sammanfattning

SAMMANFATTNING AV INTRESSEN OCH KONFLIKTER

Intressen

På kartan till vänster finns sammanfattat de olika intressen som redovisas senare i rapporten. För att göra kartan läsbar har en viss förenkling varit nödvändig.

Många av de riktlinjeförslag som diskuterats kan inte uttryckas i kartform. Flera av dem kommer inte heller att synas i områdesplanen. De kan i stället användas som riktlinjer för kommande detaljplanering eller byggnadslovsgivning, eller som önskvärda strävanden i frågor som i första hand inte tillhör byggnadsnämnden.

Bland de viktigare riktlinjeförslag som inte har påverkat kartan är:

- Förtäta i första hand i stället för att bygga nya områden (sid 13)
- Tillåt nya fritidshusområden endast om helårsboendet ger tillräckligt serviceunderlag (sid 13)
- Komplettera villabebyggelsen med ett mindre antal hyreslägenheter på varje helårsö (sid 15)
- Avsätt ytor för verksamheter nära hamnar och kommunikationer (sid 17)
- Prioritera rörligt friluftsliv framför fritidsboende (sid 19)
- Utred behovet och konsekvenserna av ett naturreservat för södra skärgården (sid 21)
- Öka ansträngningarna för att få billiga godstransporter (sid 25)
- Förbättra kollektivtrafikförbindelserna Brännö-Styrsö (sid 25)
- Varje helårsö bör behålla minst nuvarande service (sid 27)
- Förbättra kommunikationerna med fastlandet på kvällstid (sid 29)
- Undersök möjligheterna till alternativ renhållningshantering (sid 31)
- Kanalisera inte friluftsliv till slitage- eller störningskänsliga områden (sid 35).

Konflikter

Man kan sammanfattningsvis konstatera att konflikterna är relativt små i södra skärgården, trots att det finns många olika intressen. Det finns tre huvudorsaker till detta:

- Det finns få naturvårds- och friluftsintressen inom befintlig bebyggelse, och utbyggnadsintressena berör ganska små arealer.
- De särskilt utpekade naturvårdsvärdena gäller oftast små och väl avgränsade ytor inom mycket vidsträckta intresseområden för friluftsliv. Detta ger goda förutsättningar för kompromisslösningar.
- Friluftsintressen, naturvårdsintressen och boendeintressen samverkar ofta - är beroende av varandra. Ex grunda mjukbottnars betydelse dels för biologisk produktion (naturvård), dels för yrkesfiske (sysselsättning) och dels för fritidsfiske (friluftsliv).

Av kartan framgår var det finns intressen som konkurrerar om utrymmet. Denna konkurrens behöver emellertid inte alltid innebära att det finns konflikter. Den generalisering som finns i kartredovisningen leder till att vissa konflikter framhävs eller bagatelliseras. Kartan ger alltså ingen fullständig bild av konfliktsituationen.

De konflikter vad gäller markanvändning, som särskilt bör framhållas är följande: (se karta sid 4)

- att bevara de grunda mjukbottnarna mellan Brännö och Asperö eller att muddra en ränna från Brännö Rödsten till Styrsö Bratten för att få bättre kollektivtrafik
- att bebygga eller bevara Brännö gärde och norra delen av Hallsviksängarna på Styrsö
- att begränsa eller tillåta fritt tillträde till områden med värdefullt fågelliv som samtidigt är av stort friluftslivsintresse (Yttre Tistlarna, Lökholmen, Aveskären, Vinga m fl områden).

Konfliktpunkter

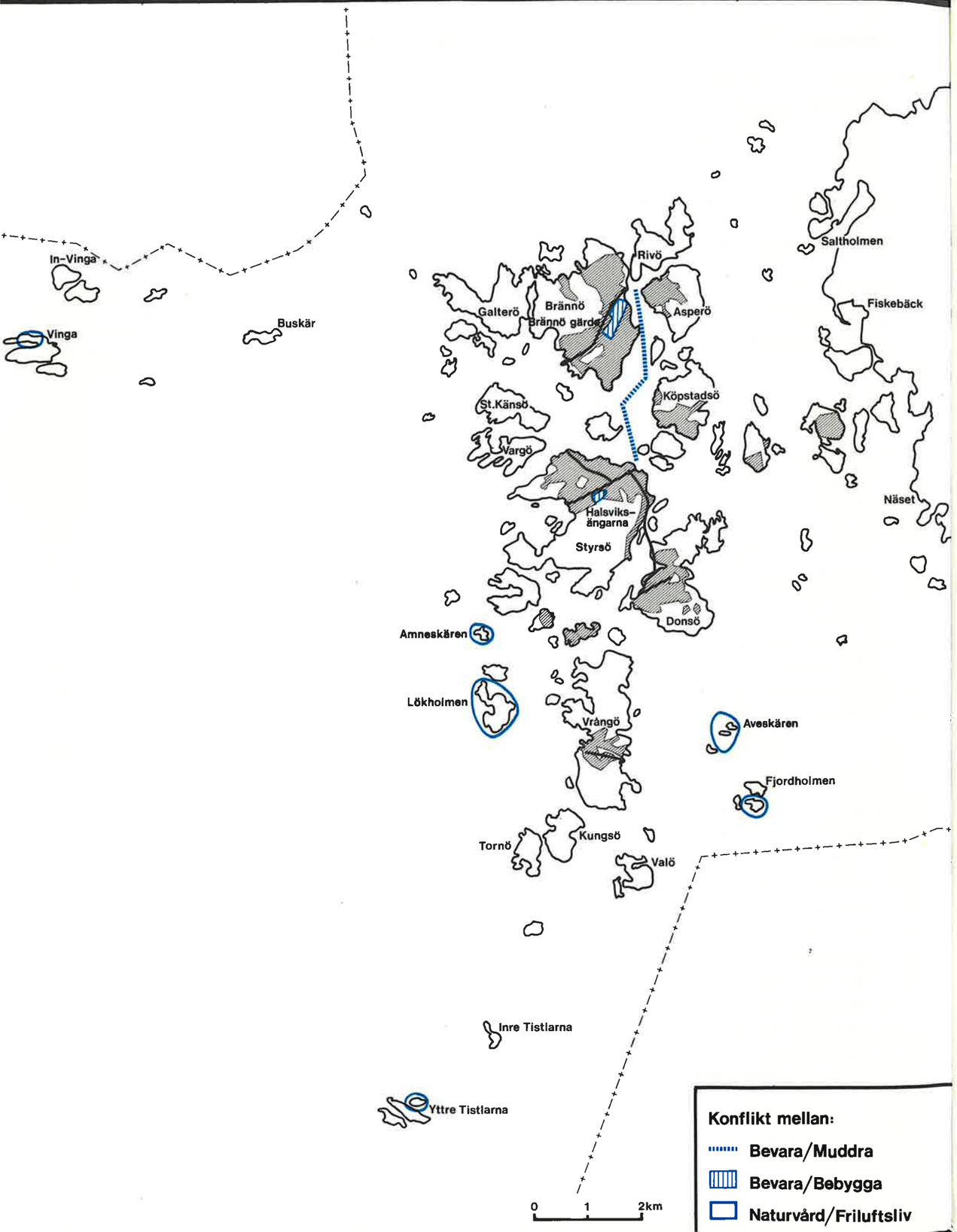

Viktiga konflikter som ej kan styras (men påverkas) av markanvändningsbeslut är:

- behovet av förbättrad kollektivtrafik och billigare godstransporter för att behålla en levande skärgård samtidigt som de ekonomiska resurserna är begränsade.
- friluftslivets krav på rekreationstillfällen kan komma i konflikt med de bofastas intressen. Denna konflikt råder inte generellt men berör många olika områden - slitage, belastning på trafik- och serviceapparaten, konkurrens om kommunala insatser inom olika sektorer.
- förändring eller bevarande i de särskilt utpekade bevarandeområdena med kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.
- konkurrens mellan helårsboende och fritidsboende om fastigheter med läge och standard som gör dem lämpliga som helårsbostäder. Intresset för fritidsboende orsakar funktionsomvandling och prisstegringar.

Natur- och kulturvårdsprogrammet föreslog att stora delar av södra skärgården skulle avsättas som naturreservat. Detta skulle ge förutsättningar för en fortlöpande avvägning mellan naturvårds- och friluftslivsintressena, och för att städning och sophämtning skulle hålla nedskräpning från friluftslivet på en rimlig nivå. Detta ger dock upphov till ytterligare en konflikt:

- Behovet av ett effektivt förvaltat naturreservat mot farhågorna för centraliserade beslut utan tillräcklig kännedom om skärgårdens speciella förhållanden.

Konfliktsituationen för riksintressena

I den fysiska riksplaneringen har södra skärgården angetts som riksintressant ur flera aspekter. Beträffande konfliktsituationen för de olika riksintressena kan följande konstateras:

- Det rörliga friluftslivets intressen är relativt konfliktfria. Stor hänsyn måste tas till naturvårdens intressen, eftersom naturvärdena är grundläggande för friluftslivsvärdet. Ur funktionell synpunkt är det angeläget att ytterligare förbättra kollektivtrafiken och att åstadkomma övernattningsmöjligheter i skärgården.

- Kulturminnesvårdens intressen är också relativt konfliktfria. Det enda allvarliga problemet är frågan om resurser och styrmedel för att bevara värdefull bebyggelse i bevaringsområdena.

- Yrkes- och fritidsfiskets intressen är väl tillgodosedda. I dessa intressen ingår också bevarandet av grunda mjukbottnar som produktionsförutsättning.

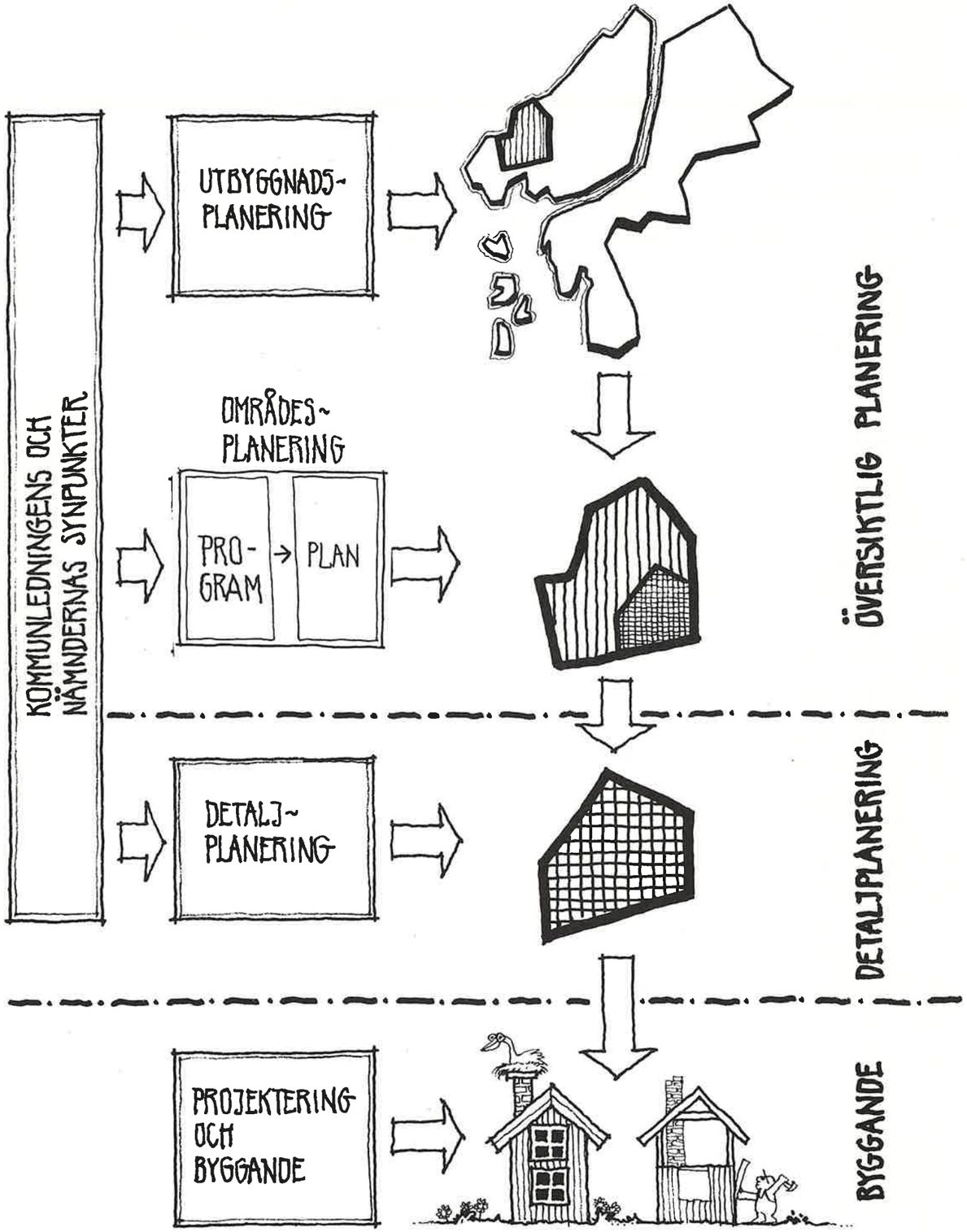

VAD ÄR ETT OMRÅDESPROGRAM?

Fysisk planering

För att hushålla med marktillgångarna i en kommun upprättar man planer för den fysiska miljön. Planerna kan vara översiktliga eller detaljerade - gälla hela kommunen eller bara några kvarter. Figuren till vänster visar hur översiktsplanering och detaljplanering hänger samman.

Kommunen har ansvaret för den fysiska planeringen och i princip ensamrätt att utforma planer. Hänsyn måste dock tas till vissa riksintressen och givetvis till de lagar och normer som reglerar planläggning och byggande.

Om man ska kunna få byggnadslov för ett hus krävs i allmänhet att det finns planer som visar att huset inte byggs på en olämplig plats. Gäller det tätbebyggelse krävs oftast en detaljplan. Som underlag för detaljplaneringen behövs en översiktsplan, som för ett större område gör avvägningar mellan bostadsområden, grönområden, arbetsområden etc, och visar hur kommunikationer och kollektivtrafik ska fungera. En översiktsplan som gäller en kommundel kallas ofta för en områdesplan.

Områdesplan

Områdesplan finns inte med i den gällande bygglagstiftningen - där talas bara om generalplan, stadsplan och byggnadsplan. I förslaget till ny plan- och bygglag föreslås att också områdesplanen skall få formell status, men att betydande frihet skall finnas för formerna för områdesplanering.

Innehållet i en områdesplan kan variera väsentligt, men det finns två vanliga huvudtyper. Den ena gäller utbyggnad av ett nytt stort bostadsområde, dvs en stor förändring av markanvändningen. Den andra gäller avvägning mellan flera olika intressen i ett befintligt område. Södra skärgården hör till den senare. Här rör det sig endast om små förändringar.

Områdesprogram

Statens planverk har i rekommendationer för områdesplanering betonat vikten av information och kontakter med allmänhet och politiker. Man föreslår bl a att riktlinjer för planen tas fram i ett första steg, ett områdesprogram

I förslaget till områdesprogram redovisas olika intressen, förutsättningar och konflikter. Vidare lämnas förslag på vilka riktlinjer som skall gälla för det fortsatta arbetet. Förslaget remissbehandlas, bearbetas och kan sedan behandlas politiskt. Därefter vidtar planeringens andra steg - att upprätta områdesplanen.

Planområde

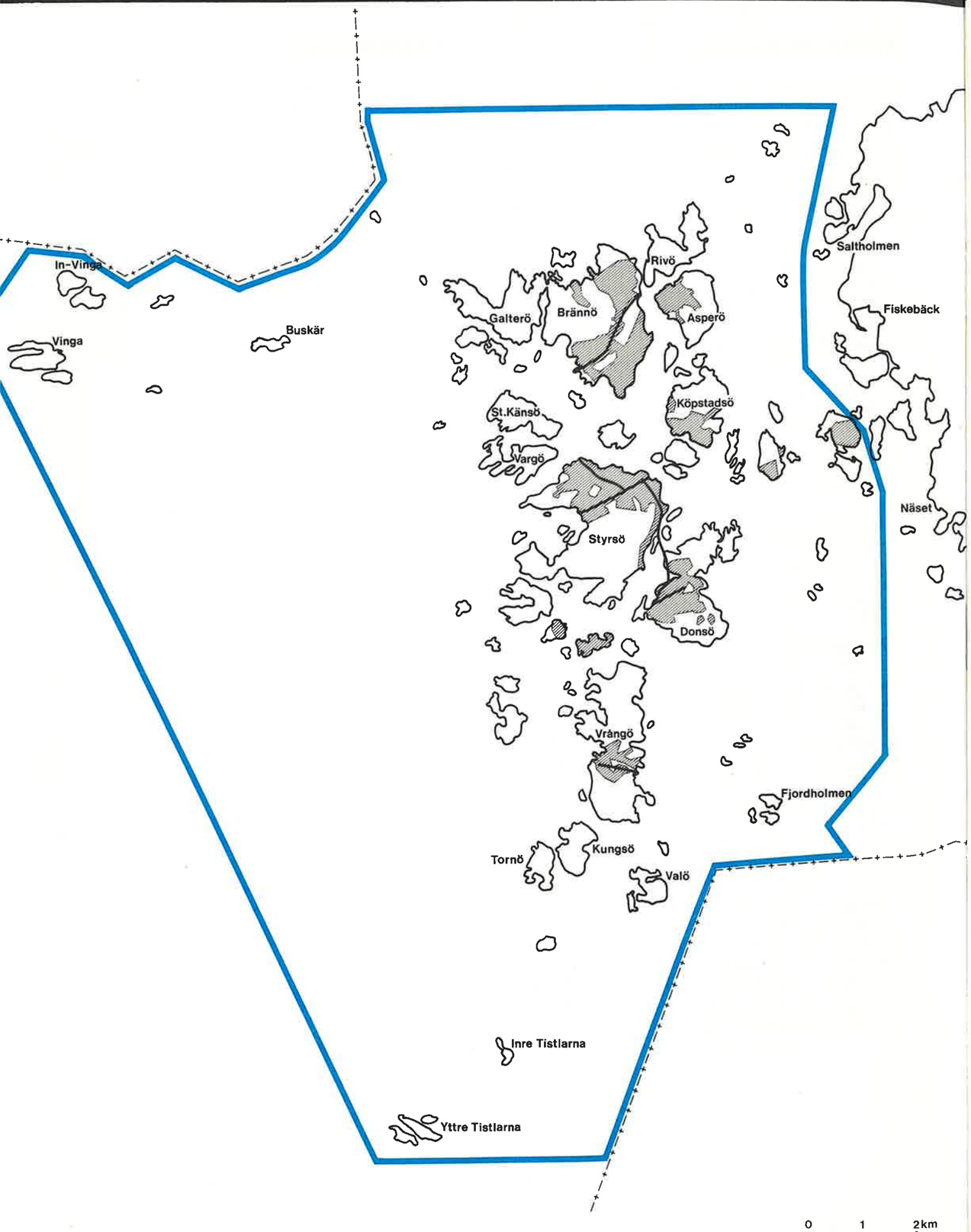

VARFÖR BEHÖVS DET EN OMRÅDESPLAN FÖR SÖDRA SKÄRGÅRDEN?

Underlag för detaljplanering

För att få bygga krävs alltså i allmänhet att det finns en detaljplan. Detaljplaneringen bör grunda sig på en översiktsplan, men den som finns för södra skärgården (Styrsö generalplan från 1973) är i flera avseenden inaktuell. Bristen på en aktuell översiktsplan för skärgårdsområdet har gjort det svårt att ge besked i detaljfrågor. Det finns därför ett stort behov av en översiktsplan.

Skärgården – en värdefull kommundel

Samtidigt som det naturligtvis är viktigt att skärgården fungerar för dem som bor där, är den också ett värdefullt område för hela Göteborg. Detta gäller främst ur friluftslivs- och rekreationssynpunkt. Det är viktigt att i en översiktsplan få en avvägning mellan de lokala intressena och de som gäller hela kommunen.

Riksintressen

I den fysiska riksplaneringen har man studerat inom vilka områden som det finns skäl att beakta intressen för nationen som helhet. Södra skärgården har utpekats som riksintressant ur flera aspekter: rörligt friluftsliv, kulturminnesvård, yrkes- och fritidsfiske. Skärgården ingår också i den s k "högexploaterade kusten", där man ska eftersträva att göra strandområden mer tillgängliga för turism och friluftsliv.

Kommunen angav i sitt ställningstagande till riksplaneringen 1976, att det skulle upprättas en områdesplan för södra skärgården. Planen ska visa hur de olika riksintressena ska tryggas.

Natur- och kulturvårdsprogram

I det Natur- och kulturvårdsprogram som antogs av kommunfullmäktige i mars 1980 redovisas för skärgårdsområdet stora värden för såväl naturvård, kulturvård som för rörligt friluftsliv. Programmet konstaterar att mängden intressen inom området har gjort avvägningar svåra. Dessa bör ske i en områdesplan.

Skärgårdsutredningen

Samtidigt med den pågående områdesplaneringen har länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohus län genomfört en skärgårdsutredning. Utredningens slutrapport gick ut på remiss i oktober 1980. De frågor som behandlas har nära anknytning till områdesplaneringen, men åtgärdsförslagen gäller i första hand statliga stimulansåtgärder, glesbygdsstöd etc.

I kommunstyrelsens remissvar på skärgårdsutredningens inventeringsrapport (hösten 1979) framhölls bl a följande:

> "I kommundelen Styrsö råder särskilda förhållanden jämfört med kommunen i övrigt. Dessa har medfört att det för kommunen i många ärenden har varit komplicerat att göra avvägningar mellan förslag som rör skärgården respektive fastlandet.
>
> Det är enligt stadskontorets mening bl a därför angeläget att en områdesplan för kommundelen Styrsö tas fram. Planens innehåll förutsättes då bli sådant att sådana avvägningar underlättas."

Områdesplanens syfte

Ett huvudsyfte med områdesplaneringen är att avväga friluftslivets, kulturminnesvårdens och naturvårdens intressen gentemot varandra och mot exploateringsintressen. Viktigt är också att studera kollektivtrafik och servicefrågor samt att ta fram ramar för bebyggelseutvecklingen.

Beslut i samband med en översiktsplan är i flera avseenden ett trubbigt instrument för att lösa de problem som finns för den bofasta befolkningen. Dessa problem måste bearbetas i detaljplaner eller av andra förvaltningar. Att problemen redovisas i områdesprogrammet kan vidga förståelsen, och underlätta en lösning senare.

PROGRAMFRÅGOR

Det är många olika intressen som konkurrerar i södra skärgården. Figuren till vänster vill illustrera hur de kan beröra en enda liten ö. I det följande ställs en rad frågor under olika "intresserubriker" av typen "Boende", "Sysselsättning" och så vidare. De kan delas in i tre grupper:

- Vilka intressenter är det som vill utnyttja skärgården för olika ändamål?
- Vilka krav ställer de?
- Vilka värden behöver värnas?

Under varje rubrik redovisas bakgrund och resonemang. Detta leder i allmänhet fram till ett förslag till riktlinje för det fortsatta arbetet. I detta tidiga skede av planeringen har riktlinjeförslagen mycket varierande karaktär. De kan vara formulerade som konstateranden, önskemål, uppdrag om fortsatt utredningsarbete eller som förutsättningar för det vidare arbetet. Avsikten är att riktlinjeförslagen skall renodlas till det slutliga förslaget till områdesprogram.

Riktlinjeförslagen skall ses som en "partsinlaga". De är alltså inte vägda mot varandra, utan konflikter kan föreligga. Det är inte i områdesprogrammet som avvägningarna sker, utan i områdesplanen. Däremot måste konflikterna redovisas i programmet. Detta dels för att ge en helhetsbild, dels för att få kommentarer i remissbehandlingen. Det är lätt hänt att konflikter över- eller undervärderas. Konfliktredovisningen finns i rapportens inledning (sid. 3-5).

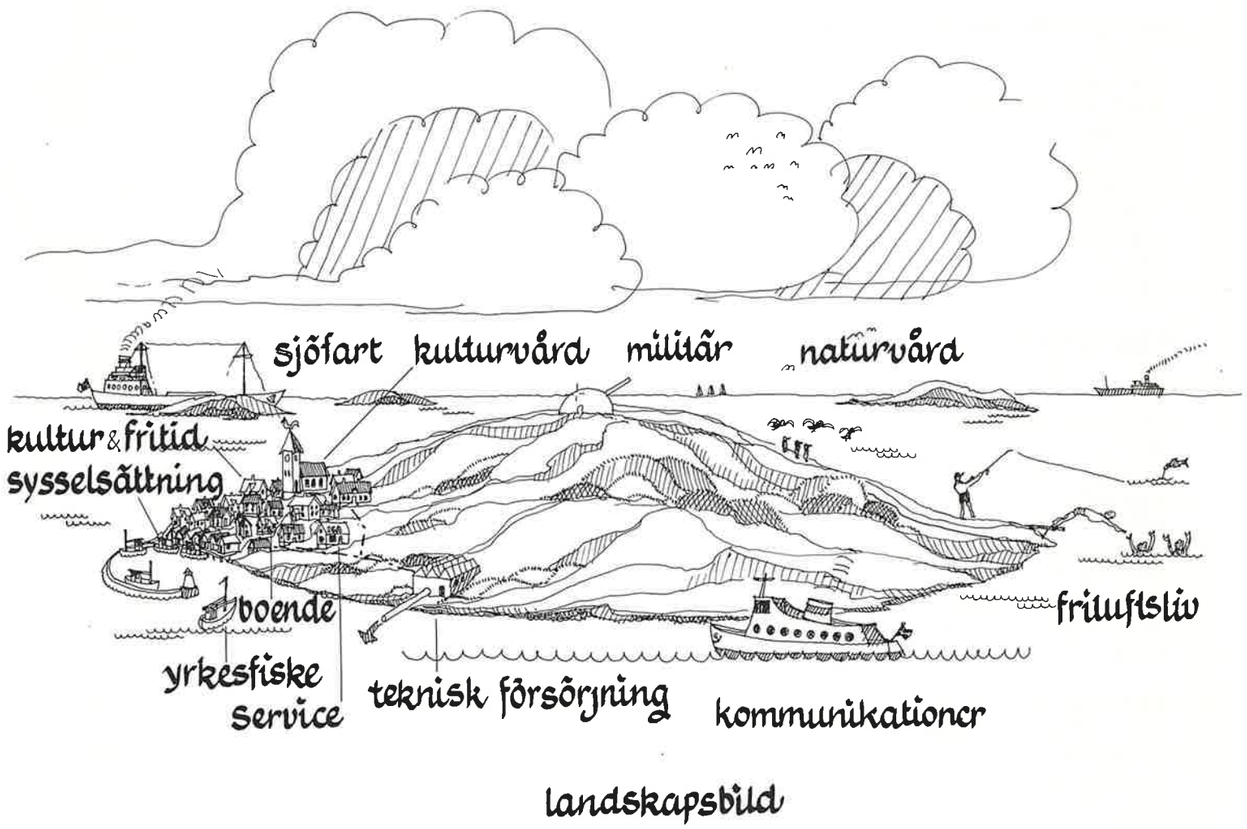

Vilka intressenter?	Vilka krav?	Vilka värden?
- Boende, bebyggelse - Sysselsättning, verksamheter - Friluftsliv - Andra markanvändningsintressen	- Kommunikationer - Service - Kultur, fritidsverksamhet - Teknisk försörjning	- Naturvård - Landskapsbild - Kulturvård

Utbyggnadsintressen

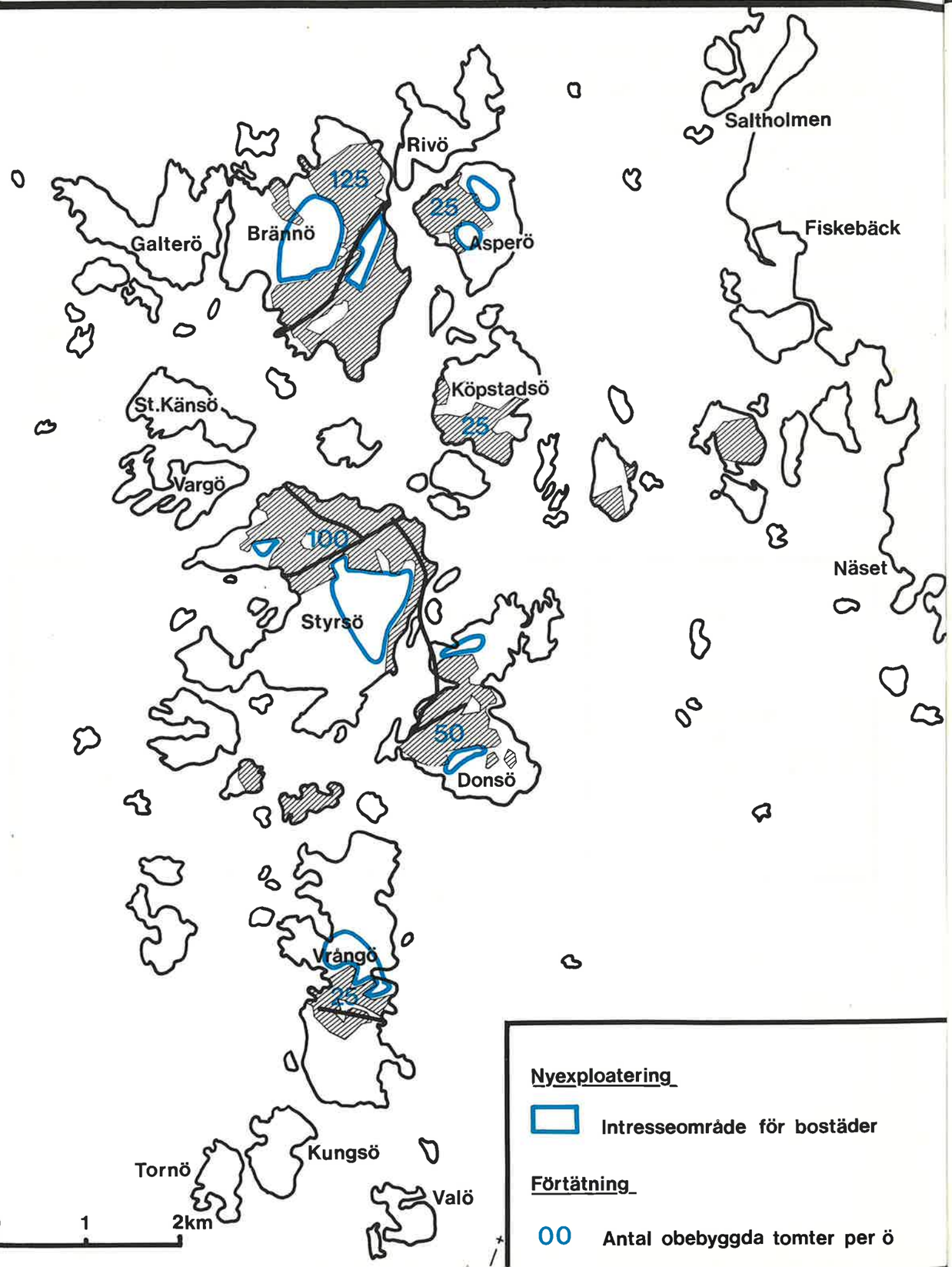

BOENDE, BEBYGGELSE

Åren 1950-1970 var folkmängden i det närmaste konstant, ca 2 700 personer. Därefter inleddes en befolkningsökning med i snitt 75 personer/år. Folkmängden år 1980 uppgår till drygt 3 400 personer, knappt 1 % av kommunens folkmängd.

År 1975 uppgick antalet helårshus till knappt 1 100 och antalet fritidshus till drygt 1 100. Därefter har det byggts ca 20 nya helårshus/år. Härtill kommer permanentning av fritidshus, framför allt på Brännö. Permanentningens storlek är dåligt känd. Efterfrågan på helårshus förefaller vara större än tillgången (jfr sid 41). I vissa områden är efterfrågan på fritidshus stor, vilket leder till att helårshus övergår till fritidshus.

Var skall tillkommande bebyggelse förläggas?

De öar vi i fortsättningen benämner "helårsöar" är Brännö, Asperö, Köpstadsö, Styrsö, Donsö och Vrångö. Dessa öar har i dag bofast befolkning och utbyggd service, teknisk försörjning och kommunikationer (gäller endast delvis för Köpstadsö). Skulle helårsbebyggelse tillkomma på någon annan ö tar det lång tid och innebär stora kostnader att bygga upp service där. Omläggningar av båttrafiken skulle dessutom förlänga restiderna för de i dag fungerande samhällena. Nya "helårsöar" bör alltså undvikas.

Den äldre bebyggelsen ligger ofta tätt och koncentrerat. Man byggde inte gärna på odlingsbar mark eller uppe på berget där husen blev utsatta för hårda vindar. Begränsningen av den bebyggda marken gav också fördelar: Gångavstånden till hamnar hölls nere, de små avstånden mellan husen gav lä och bebyggelsen anpassades till terrängen.

Fördelarna kvarstår även i dag. Genom att förtäta den befintliga bebyggelsen där den är gles kan marken utnyttjas bättre. Ur ekonomisk synpunkt är det dessutom fördelaktigt att kunna nyttja befintliga gatusystem, ledningar osv. En genomgång bör göras av tillgången på tomma tomter och dessa bör t ex genom detaljplaner göras tillgängliga för byggnation. De allra flesta tomterna är i privat ägo, och det är svårt att styra tidpunkten då tomten bebyggs. Kartan visar ungefärligt antal obebyggda tomter i befintliga planer på respektive ö.

Riktlinjeförslag: Förtäta i första hand i stället för att bygga nya områden.

Att bygga i direkt anslutning till helårsbebyggelse innebär att man sparar såväl ekonomiskt (inga nya långa ledningsdragningar) som planmässigt (man kan spara större sammanhängande naturområden och hålla nere avstånd till service och kommunikationer). Kartan redovisar var det finns exploateringsintressen som uppfyller dessa krav.

Riktlinjeförslag: Tillkommande helårsbebyggelse skall i huvudsak förläggas i anslutning till befintlig helårsbebyggelse.

Ska man tillåta nya fritidshusområden?

Fr o m sekelskiftet har allt fler stadsbor skaffat sig en fritidsbostad i skärgården. Fram till 1970-talet har det dessutom varit vanligt förekommande att äldre helårshus övergått till fritidshus. År 1975 fanns ca 1 150 fritidshus i skärgården varav ca 900 på helårsöarna. Av dessa 900 fanns ca 450 på Brännö och 200 på Styrsö.

En levande skärgård förutsätter att antalet helårsboende är tillräckligt stort för att ge stabilt serviceunderlag. Fritidshusens antal bör alltså inte bli för stort på helårsöarna. De obebyggda öarna är värdefulla för det rörliga friluftslivet (jämför "Friluftsliv", sid 19). Förtätning och i viss mån utökning av redan befintliga fritidshusområden bör kunna komma i fråga.

Riktlinjeförslag: Tillåt nya fritidshusområden endast om helårsboendet ger tillräckligt serviceunderlag.

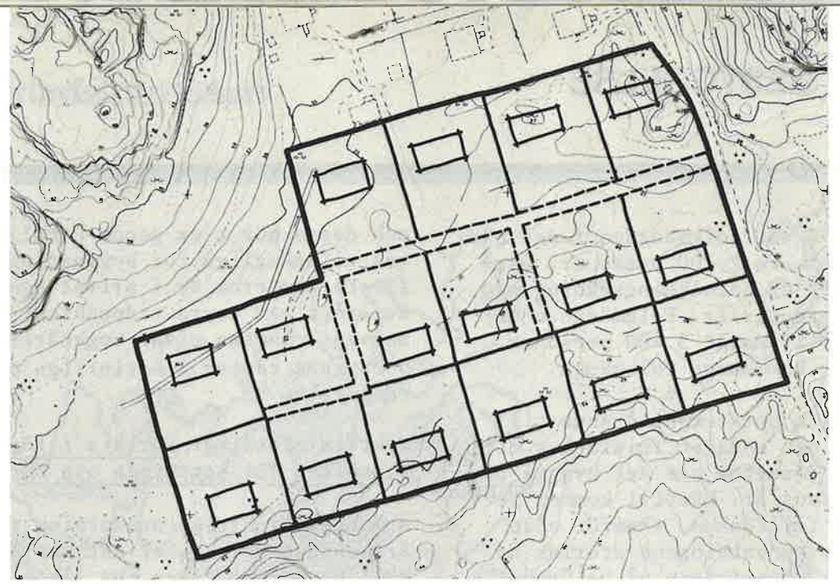

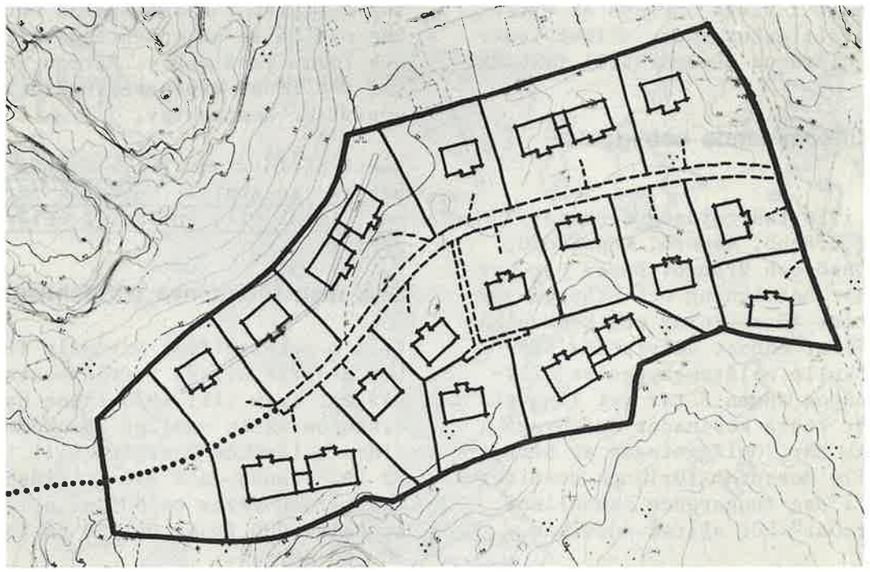

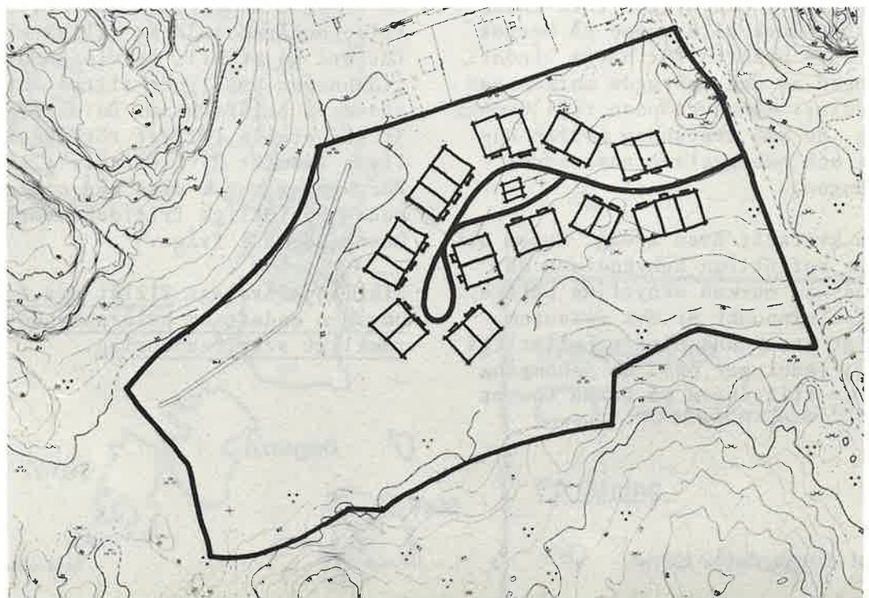

Kan man behålla skärgårdsbebyggelsens särprägel?

Den bebyggelsemiljö som finns i södra skärgården präglas delvis fortfarande av generationers byggande. Den lokala byggnadstraditionen formades av det landskap, de material, den teknik och den ekonomi som då stod till buds. Byggnaderna står i samklang med varandra och med landskapet. En väl bevarad bebyggelsemiljö är inte bara en samling väl bibehållna hus utan hela miljön kring husen har stort intresse. Sambandet mellan närmiljön och bebyggelsen ger de egenskaper som är speciella för skärgården.

Dessa känsliga miljöer hotas av att fördärvas i vår tid. På grund av det stora utbudet av material och hustyper som finns har många misstag redan gjorts. Att följa byggnadstraditionen betyder inte att stelt kopiera. Det innebär i stället att man med urskillning och omdöme använder den lokala traditionens material, färgsättning, skala och proportioner. Utanför äldre bebyggelseområden kan man dessutom använda friare former vid nybyggnad. Men även här bör man knyta an till den lokala byggnadstraditionen. Information om traditionen är viktig, och skrifter som t ex den av stadsbyggnadskontoret utgivna "Södra skärgården. Underhåll, bevarande, om- och tillbyggnad" kan få stor betydelse för utvecklingen.

Att följa byggnadstraditionen ställer också krav på planutformningen. Bebyggelsegrupperingen i planen måste ge möjlighet till den täthet och terränganpassning som nämnts som kännetecken för skärgårdsbebyggelsen. Raka gator med hus i räta linjer stämmer dåligt med skärgårdstraditionen, men är typiska för många av de gamla byggnadsplaner som gäller.

Figurerna visar skisser på olika sätt att utnyttja samma område (strax väster om den blivande högstadieskolan på Styrsö). Den första skissen är tänkt som det "dåliga exemplet" med raka gator och husfasaderna i välordnad linjeformering. I den andra figuren har man försökt arbeta med terrängen. Faktorer som solljus och utsikt har påverkat huslägena, och odlingsbar mark har lagts så att den kan användas för trädgårdsodling. I exemplet finns både en- och tvåfamiljsvillor. Tomterna har gjorts förhållandevis stora med tanke på närheten till Styrsö Bratten, som inte har det täta fiskelägets byggnadstradition. Det tredje exempelt visar hur man med grupphusbebyggelse radikalt kan begränsa den areal som behöver utnyttjas för bostäderna. Denna typ av planutformning har ännu ganska liten förankring hos öborna.

Riktlinjeförslag: Behåll i möjligaste mån den traditionella byggnadsstilen och bebyggelsegrupperingen.

Hur ska man kunna erbjuda bostad åt den som inte har egen villa?

Det finns en stark vilja hos den bofasta befolkningen att få leva kvar i skärgården. Detta önskemål är svårast att tillgodose för ungdomar och de äldre. Förr i tiden ägdes marken gemensamt, och när man ville bygga nytt lade man bara ut slanor där man ville ha sitt hus. Om ingen opponerade sig inom en viss tid kunde bygget starta. I dag är det betydligt svårare att bygga. Ungdomar och äldre som önskar en mindre villa eller ett annat boendealternativ får svårt att förverkliga detta.

Hyreslägenheter finns i liten omfattning, och nästan enbart på Donsö. Utrymme bör skapas för olika boendeformer och den befintliga bebyggelsen bör kompletteras med t ex landskapsanpassad grupphusbebyggelse. Många gånger stöter detta på problem från den lokala befolkningen. Man har svårt att tänka sig grupp- eller hyreshus i det traditionella villasamhället. Ändå visar det sig att t ex hyreshuset på Donsö är accepterat i dag och dessutom uthyrt. Tvåfamiljsvillan erbjuder ett alternativt sätt att bo. Två sammanbyggda tvåfamiljsvillor med t ex gemensamt förråd och tvättstuga är mindre främmande i miljön än grupphusbebyggelse. Denna äldre hustyp kanske kan få en renässans i skärgården!

Riktlinjeförslag: Komplettera villabebyggelsen med ett mindre antal hyreslägenheter på varje helårsö.

SYSSELSÄTTNING, VERKSAMHETER

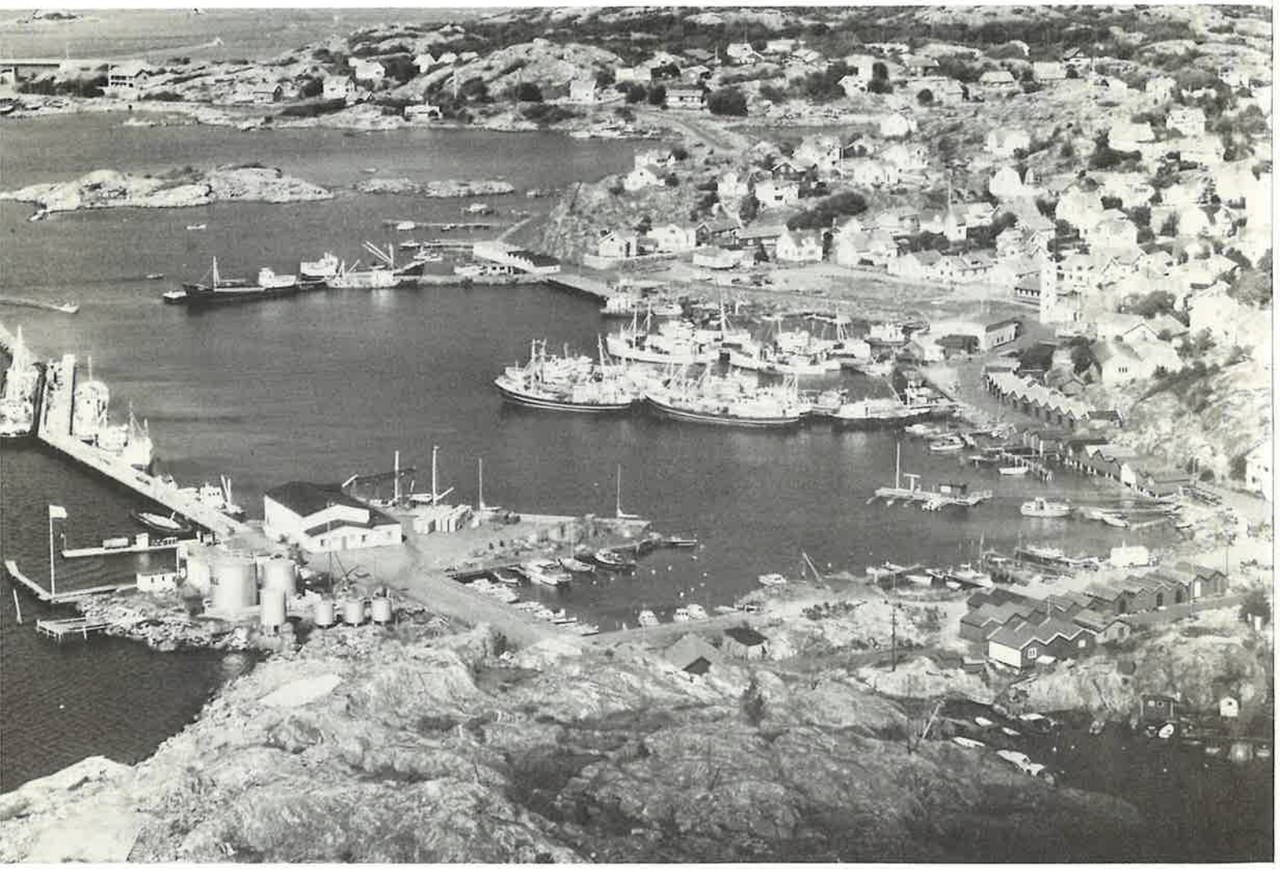

År 1975 förvärvsarbetade drygt 1 200 av kommundelens ca 3 100 invånare. Förvärvsintensiteten bland kvinnor var låg. Sammanlagt 375 personer hade sin arbetsplats på öarna. 550 arbetade på fastlandet och 300 registrerades "på havet". Antalet arbetsplatser i skärgården år 1975 var knappt 500. Denna siffra skall alltså ställas mot 1 200 förvärvsarbetande. Denna låga "självförsörjningsgrad" försämras av att hundratalet fastlandsbor arbetar på öarna.

De näringsgrenar som vid sidan av fisket dominerar är byggnadsverksamhet, handel och samfärdsel. Donsö och Styrsö är dominerande både vad gäller antal företag och sysselsättning. I den offentliga sektorn var ca 115 personer sysselsatta 1978.

Behövs det fler arbetsplatser i skärgården?

Ett väl fungerande skärgårdsområde förutsätter en hög grad av självförsörjning, annars stagnerar det lätt och får svårt att överleva. Pendlingen till fastlandet är stor i dag, ca 40 %. Andelen förvärvsarbetande kvinnor är extremt låg. Dessutom är andelen ungdomar 20-30 år låg vilket delvis beror på svårigheten att hitta en utkomst i skärgården. Det är också så att den lokala arbetsmarknaden har svårt att ge utrymme för ungdomarna på grund av dagens starkt specialiserade utbildning. Det är viktigt att försöka bibehålla och förstärka den befintliga verksamheten samtidigt som ny företagsamhet hos den bofasta befolkningen skall stödjas och uppmuntras. Tillgång till lokaler att hyra, möjlighet till godstransportstöd osv bör ses över.

Riktlinjeförslag: Eftersträva största möjliga sysselsättning inom området.

Hur kan antalet arbetstillfällen ökas?

Ska man locka nya företag till skärgården måste ytorna för verksamheter förläggas till så attraktiva lägen som möjligt, dvs så nära hamnar och kommunikationer som möjligt. Detta gäller såväl sysselsättningstillfällen inom servicenäringen som inom tillverkningsindustrin. Avsättningen för varor och tjänster måste vara så enkel som möjligt och den enda transportmöjligheten är med båt. Närheten till hamnar är alltså väsentlig. Se även "Efterfrågan" och "utrymme" sid. 41.

Riktlinjeförslag: Avsätt ytor för verksamheter nära hamnar och kommunikationer.

I många servicenäringar är skärgården för liten för att ge underlag för full inkomst. I dessa fall kan mångsyssleriet betyda räddningen. Genom deltidsarbeten och småföretagsamhet kan skärgårdsborna få en ökad service samtidigt som inkomsten säkras. Många gånger underlättas etablering av sådana små företag om verksamheten kan bedrivas i det egna huset. Lokalhyrorna minskar och möjligheten för dubbelarbete förbättras. För olika serviceyrken, t ex elektriker eller reparatörer av olika slag, kan en ö vara för liten som kundunderlag. Om kommunikationerna mellan öarna förbättras blir kundunderlaget större och lättillgängligare.

Riktlinjeförslag: Tillåt verksamheter i bostadsområden.

Friluftsliv — intresseområden

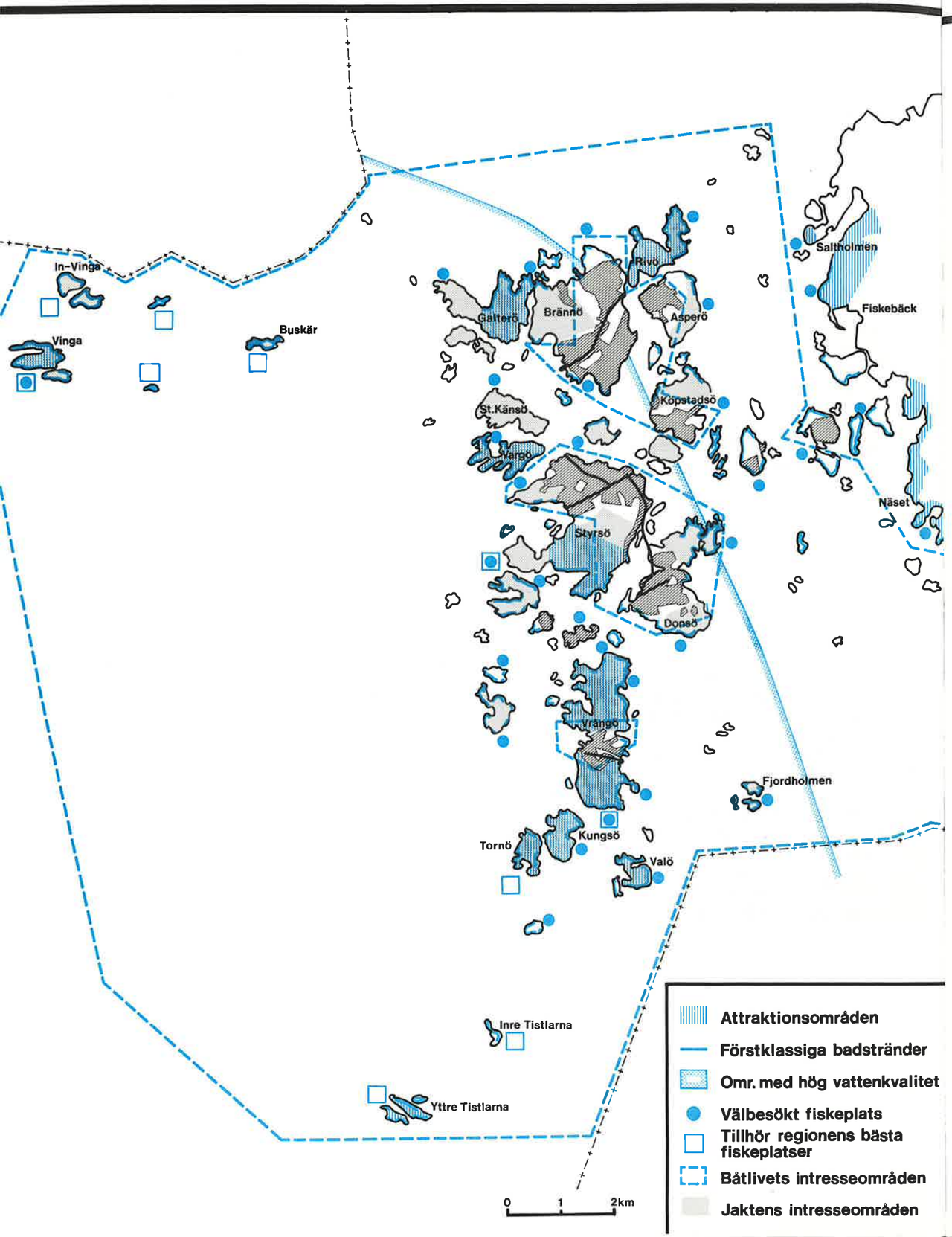

FRILUFTSLIV

Skärgården har stor betydelse för friluftslivet, dels genom sin närhet till storstaden Göteborg, dels genom de unika kvaliteter som skärgården erbjuder. I en av natur- och kulturvårdsprogrammets rapporter beskrivs friluftslivets intressen och behov. De friluftsaktiviteter som berör skärgården är strövande och promenader i attraktionsområden, friluftsbad, fritidsfiske, båtliv samt jakt- och viltvård. Aktiviteterna orsakar inga större konflikter inbördes. Tvärtom är t ex båtutflykter ofta kombinerade med friluftsbad, promenader på öarna och fritidsfiske. Jakten bedrivs inte i någon större utsträckning på tider då andra aktiviteter utövas. Motorbåtstrafiken kommer ibland i konflikt med friluftsbad genom buller, svallvågor och vårdslös körning. Konflikter kan däremot uppstå genom trängsel och slitage på grund av hårt utnyttjande. Det är inte ovanligt att antalet friluftsbesökare överstiger 10 000 personer vackra sommarhelger. Men det är endast under en kort period på året som så höga besökstal noteras.

Intresseområden för de olika aktiviteterna framgår av kartan till vänster, medan anläggningar av olika slag finns på kartan på nästa sida. Attraktionsområden är områden som är värdefulla för promenader och strövande. Oexploaterade öar i skärgården hör till dessa enligt natur- och kulturvårdsprogrammet. Större delen av skärgården är intressant för friluftsbad - på kartan finns ett område markerat, där vattenkvaliteten är mycket hög. Södra skärgården har hälften av kommunens förstklassiga badstränder. Hela havsområdet är av intresse för fritidsfiske. De mest utnyttjade områdena framgår av kartan. Tillgången på fisk är mycket god. Båtliv utövas över hela skärgårdsområdet, och intresseområdet undantar endast vissa grunda vattenområden och bebyggda öar. Jakt bedrivs över stora delar av skärgården men av ett litet antal människor. Jakten omfattar främst sjöfågel och hare (senhösten-vintern).

Dessutom bedrivs naturligtvis andra former av mera anläggningsknutet friluftsliv av öborna, t ex fotboll, tennis etc. Anläggningar framgår av kartan på nästa sida. Anläggningar för inomhusidrott finns endast i skolornas gymnastiksalar (se även sid 29).

Hur ska friluftslivet vägas mot fritidsboende ?

Det stora antalet göteborgare leder till konkurrens om rekreationsutrymmet i zonen närmast Göteborg. Södra skärgården måste räknas till denna närzon. Ett fritidshus tar relativt stora ytor i anspråk, och oberoende av om ägaren är där eller ej. Enstaka fritidshus och fritidshusområden kan fungera som starka barriärer mot rörligt friluftsliv. Det finns starka skäl att vara mycket restriktiv mot tillkommande fritidshus i områden som är av intresse för friluftslivet.

Riktlinjeförslag: Prioritera rörligt friluftsliv före fritidsboende.

Vilka problem finns för friluftslivet ?

Det finns i dag mycket små möjligheter att få tag i logi för den som vill tillbringa en helg eller sommarvecka i södra skärgården. Att öka möjligheterna är angeläget på flera sätt. Det kan också skapa sysselsättningstillfällen för den fasta befolkningen. Man kan tänka sig flera olika lösningar, t ex semesterby för veckouthyrning, vandrarhem eller campingplatser. En semesterby med placering på Vrångö har aktualiserats från flera håll. Samtidigt har tveksamheter framförts om en sådan är ekonomiskt genomförbar med tanke på den korta säsongen. Vrångöborna uttrycker farhågor för att hyresgästerna skulle orsaka bråk och vandalisering på ön. Det bör dock undersökas närmare, vilka förutsättningar som finns för detta projekt. Vandrarhem skulle vara en lämplig logiform och det bör undersökas om ett sådant kan komma till stånd, t ex i den gamla skolan på Styrsö.

Friluftsliv — anläggningar

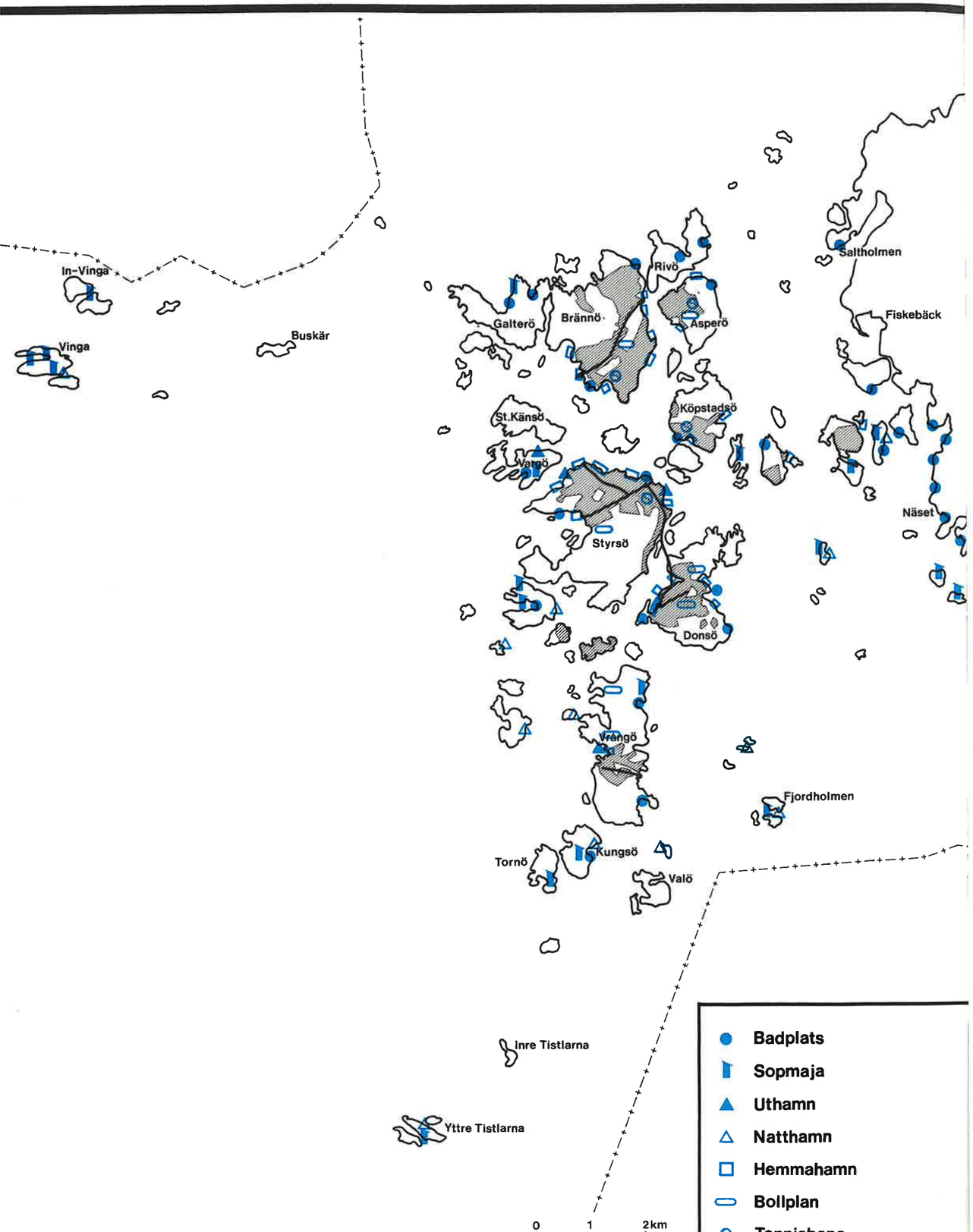

Vad gäller campingplatser finns mer allmänt en tveksam inställning från öbefolkningen. Man befarar negativa effekter som bråk och nedskräpning. Anordningar för campare är annars det enklaste sättet att öka övernattningsmöjligheterna.

Riktlinjeförslag: Öka övernattningsmöjligheterna för friluftslivet.

I sammanhanget kan också nämnas behovet av matserveringar i skärgården. Restaurang finns i dag endast på Vargö. Det borde finnas möjlighet på flera öar att åtminstone sommartid ha cafeteria eller konditori.

Den stora betydelsen för friluftslivet och den stora belastningen på övärlden motiverar att man vidtar åtgärder för att öka områdets kapacitet. Det kan röra sig om direkt kapacitetsökning genom att förbättra dag- och natthamnar, dra stigar, förbättra kollektivtrafiken (både genom turtäthet och nya bryggor) etc. Man kan även nå en indirekt kapacitetsökning genom att hålla nere slitage, t ex genom att utöka antalet sopmajor, kanalisera med hjälp av stigar m m.

Orördheten och naturupplevelsen är en viktig del i friluftsvärdet. Det är angeläget att åtgärderna för friluftslivet inte minskar dessa värden. Att bevara värdefull natur och ta hänsyn till landskapsbilden står därför inte i någon egentlig konflikt med friluftsintresset. Det innebär emellertid att vissa anläggningar kan behöva undvikas, och att de i varje fall måste utföras med stor hänsyn.

Riktlinjeförslag: Öka kapaciteten för friluftslivet bl a med anläggningar, men inte på bekostnad av andra värden.

Natur- och kulturvårdsprogrammet konstaterar att det behövs samordning av åtgärderna för friluftslivet i hela södra skärgården - det gäller både utförande av anläggningar och ansvaret för renhållning och strandstädning. Man framhöll att en lämplig form för denna samordning kunde vara ett naturreservat för hela skärgårdsområdet, exklusive de bebyggda delarna av helårsöarna. I remissomgången av natur- och kulturvårdsprogrammet ansåg Styrsö kommundelsråd att ett reservat skulle bli "ytterligare en restriktion som kan försvåra en sund samhällsutveckling". Man befarar samtidigt att användandet av skärgårdsområdet ska komma att beslutas av organ som saknar ingående kännedom om de lokala förhållandena.

Det vore värdefullt att i remissomgången av detta områdesprogram få ytterligare synpunkter på tanken om naturreservat.

Riktlinjeförslag: Utred behovet och konsekvenserna av ett naturreservat för södra skärgården.

Glömmer vi det lokala friluftslivet?

Det är lätt att glömma den lokala befolkningens rekreationsbehov när det gäller ett fritidsområde för en 1/2 miljon göteborgare. Ändå är det faktiska utnyttjandet över året kanske lika stort från lokalbefolkningen som från resten av regionens invånare.

Lokala ströv- och promenadområden finns på oexploaterade delar av de olika helårsöarna och står inte i konflikt med det regionala friluftsintresset. Det senare riktar sig i första hand mot de obebyggda öarna och Vrångö. Läget för bollplaner och närbadplatser framgår av kartan. Fritidsförvaltningen anser att dessa anläggningar i första hand bör skötas i föreningsregi med kommunalt stöd. Friluftsbaden bör få ett bättre stöd från kommunen. Allmänt bör gälla att det lokala behovet av friluftsanläggningar skall tillgodoses i samma utsträckning som på fastlandet.

Riktlinjeförslag: Öka de kommunala insatserna för det lokala friluftslivet.

Militärens- yrkesfiskets- och sjöfartens intressen

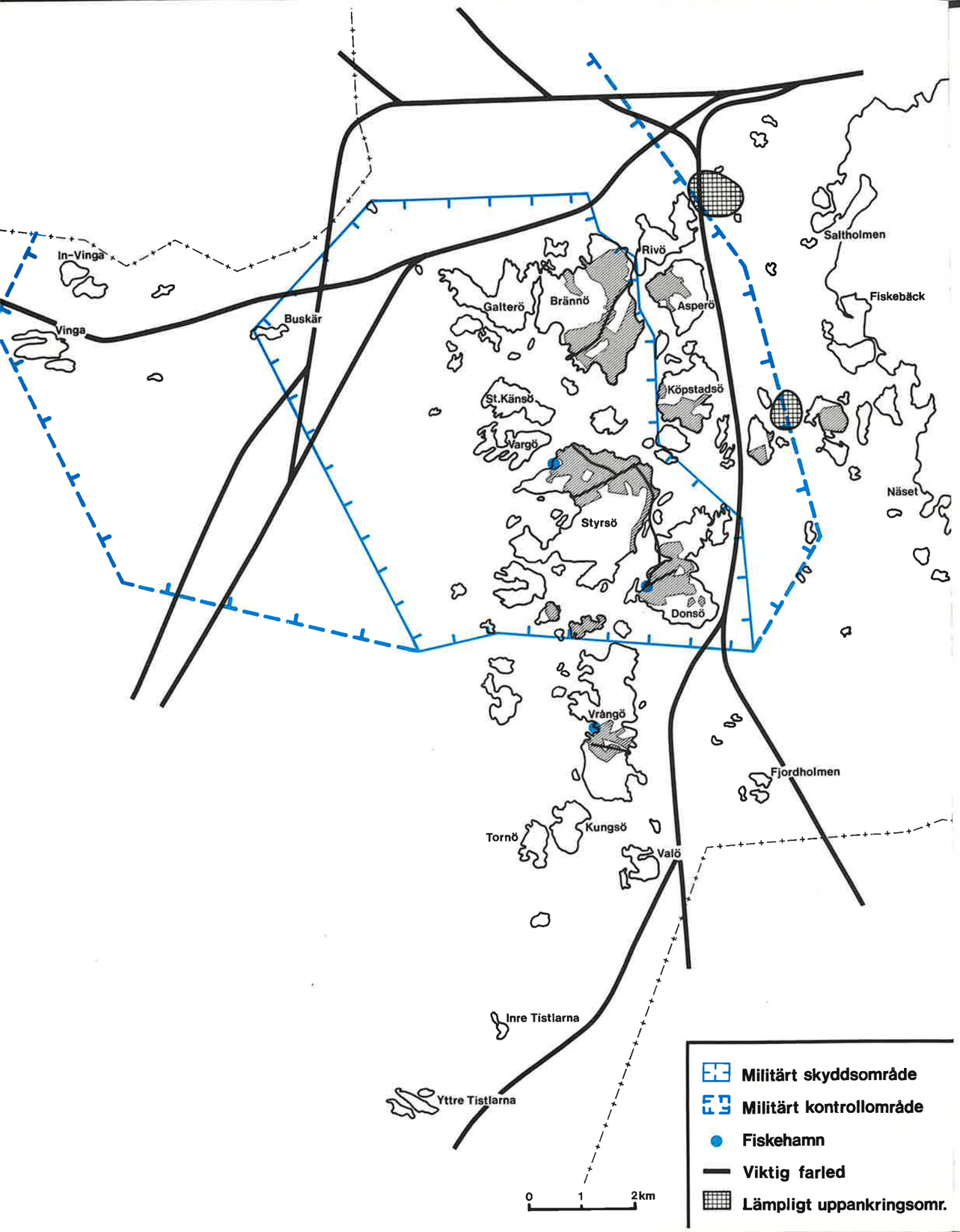

ANDRA MARKANVÄNDNINGSINTRESSEN

Militära intressen

Det blir knappast fråga om vare sig en ökning eller en minskning av de militära intresseområdena i södra skärgården. Öarna norr om Vrångö ingår i militärt skydds- eller kontrollområde (se karta). Detta innebär att utländska medborgare inte får vistas där utan särskilt tillstånd. Av sekretesskäl kan inte försvarsanläggningar eller byggnadsförbudsområden kring dessa redovisas på en offentlig karta. Konsekvenser av de militära markanvändningsintressena är en viss begränsning av exploateringsmöjligheterna på Brännö, Styrsö och Donsö. För friluftslivet har de militära intressena inga större konsekvenser utöver landstigningsförbud på en handfull öar. På Donsö finns ett militärt område som är av intresse för allmänheten på grund av goda förutsättningar för friluftsbad. Möjligheten att ge allmänheten tillträde till sandstranden bör undersökas.

Riktlinjeförslag: De militära intressena kvarstår i stort sett oförändrade.

Yrkesfiskets intressen

Fiskeristyrelsen har föreslagit att fiskehamnen på Vrångö skall byggas ut och förbättras i början av 80-talet. I och med detta har alla fiskehamnarna i södra skärgården nöjaktig standard. Hamnarna på Donsö och Styrsö tillhör de största hemmahamnarna inom det svenska yrkesfisket. Det är viktigt att försöka behålla och utveckla fiskets servicefunktioner i de olika hamnanläggningarna, dvs varv, verkstäder, bunkringsmöjligheter osv. En betydande andel av reparationer och service utförs i dag i danska hamnar. Kan en större del ske i hemmahamnarna, skulle det innebära ett värdefullt sysselsättningstillskott.

Riktlinjeförslag: Yrkesfisket har inte behov av ytterligare hamnanläggningar.

Naturvårdssynpunkterna om de grunda mjukbottnarnas betydelse för biologisk produktion ligger helt i linje med fiskets intressen. Den kustnära produktionen har betydelse inte bara för kustfisket. Såväl födoorganismerna som fiskepopulationerna vandrar mellan olika havsområden, och kustområdena har därmed betydelse även för högsjöfisket.

Riktlinjeförslag: Det är viktigt för yrkesfisket att bevara de högproduktiva grundbottnarna.

Sjöfartens intressen

Sjöfartsintressena gäller i första hand vattenområdet inom planområdet. De stora farlederna finns redovisade på kartan. I stort sett hela planområdet faller inom det föreslagna trafikområdet för Göteborgs hamn, som kommer att trafikledas från Göteborg. För denna trafikledning erfordras bl a nya radarantenner på Vinga och Vasskären (norr Galterö). Det finns inte några större konflikter mellan å ena sidan sjöfarten och å andra sidan fisket och fritidsbåtarna. Man ser från sjöfartshåll ändå gärna att andra verksamheter undviker farlederna, speciellt de trånga farlederna mellan Vinga och hamninloppet.

På kartan finns redovisade två områden med lämpligt vattendjup och skyddat läge för tillfällig uppankring av t ex fartyg, pråmar och oljeborrtorn. Det är ett sjöfartsintresse att dessa områden inte exploateras för andra ändamål. Det är också viktigt att det finns områden där tippning av muddermassor kan tillåtas utan alltför stora transportkostnader. Slutligen kan nämnas att man från sjöfartshåll ställer sig helt avvisande till hastighetsbegränsningar i området mellan Vinga och hamninloppet. Detta motiveras med ekonomiska skäl, tidsskäl, problem med avdrift m m. En konsekvens av detta är att det är mindre lämpligt med badplatser och helt olämpligt med småbåtshamnar på nordsidan av Galterö, Brännö och Rivö.

Riktlinjeförslag: Sjöfartens intressen inverkar endast marginellt på områdesplaneringen.

Kollektivtrafik — turtäthet och restider

(Enl. höstturlista 1980, vardagar)

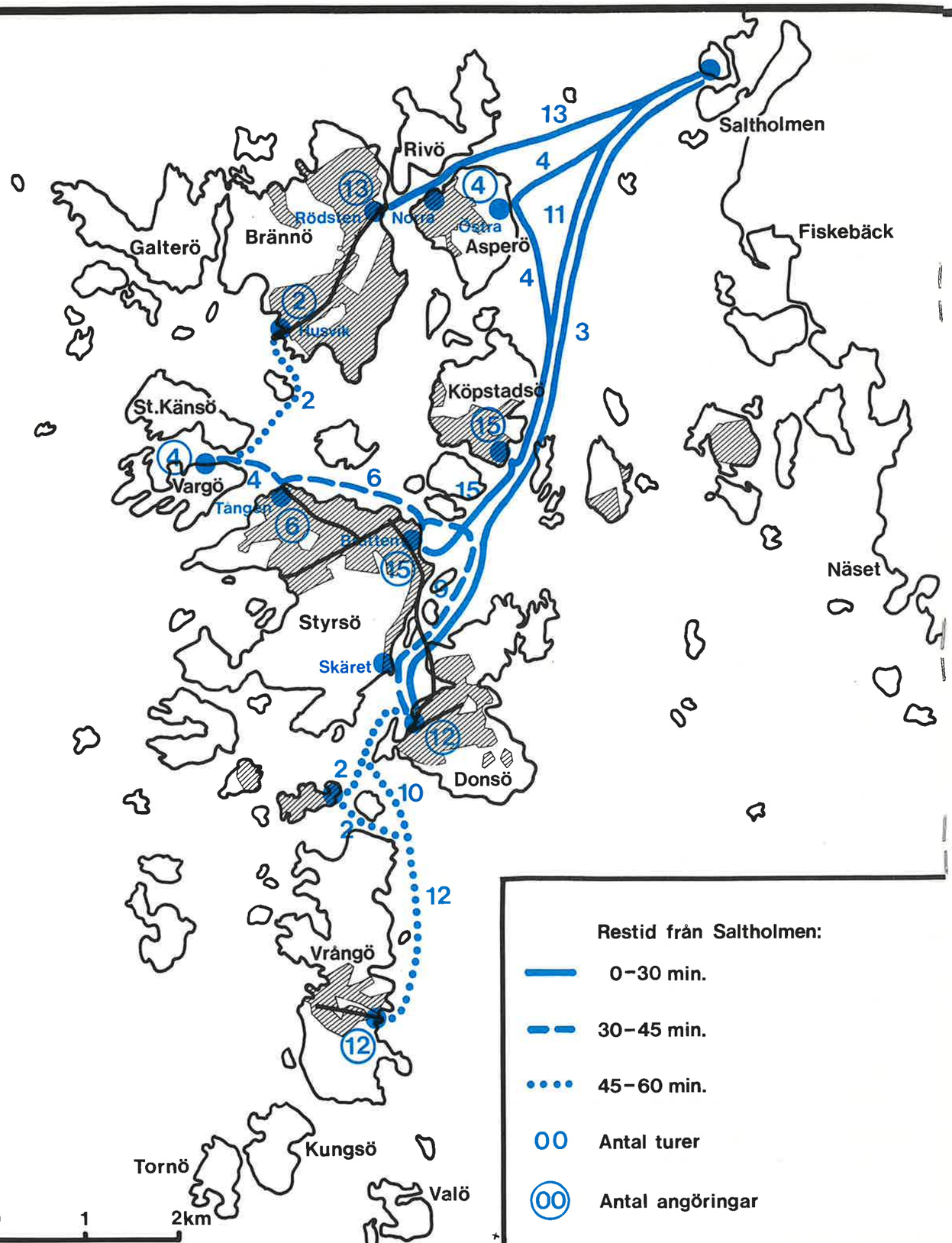

KOMMUNIKATIONER

Kollektivtrafiken mellan öarna och till fastlandet sköts av AB Göteborgs - Styrsö Skärgårdstrafik. Under dagtid på vardagar är turtätheten ca 1 båt/timme (se kartan till vänster). Fastlandsterminalen ligger på Saltholmen. Alternativ har diskuterats, bl a Fiskebäck. Kostnaderna för en flyttning och de investeringar som gjorts i Saltholmen-terminalen gör att en flyttning inte är aktuell de närmaste åren. Utöver Styrsöbolagets båtar finns såväl taxibåtar som båtar för sällskapsresor i beställningstrafik. Godstrafik bedrivs med särskilda fraktfärjor och Skärgårdstransporter AB har färjor som i första hand är avsedda för lastbilstransporter.

Finns det anledning att ompröva det nuvarande trafiksystemet?

Stadsbyggnadskontoret utredde 1975 kollektivtrafiksystemet för södra skärgården. Utredningen har antagits av kommunfullmäktige. I beslutet ingick förbud mot privat biltrafik. Det finns i dag ingen anledning att ändra på detta. Även bevarandeaspekter motiverar förbudet, och det är ekonomiskt fördelaktigt att slippa investera i breda gator, parkeringsplatser, bilfärjor etc. I utredningen diskuterades muddring av en ränna från Brännö Rödsten till Styrsö Bratten. En sådan skulle ge fördelar ut trafikeringssynpunkter men bedöms vara ganska dyrbar. Den skulle också stå i konflikt med naturvårdssynpunkter.

Trafikutredningens huvudfråga gällde om trafiken skulle ske helt med båt, eller kompletterande busstrafik. Bussalternativet befanns ha nackdelar både ur drifts- och miljösynpunkt. Beslutet blev att trafiken skulle baseras helt på båtar. Ett förslag om busstrafik från Styrsö Bratten till Vrångö har tagits upp av länsstyrelsens skärgårdsutredning. Även denna variant, som förutsätter broförbindelse mellan Donsö och Vrångö, synes ha stora svagheter. All båttrafik skulle vända vid Styrsö Bratten, och bussen skulle föra passagerarna vidare till Donsö och Vrångö. Tidsvinsten till Vrångö blir ca 15 minuter. Resande till Tången och Brännö får sin restid förlängd med ca 10 minuter på grund av långa gångavstånd, i vissa fall upp till 3 km. Ingreppen blir stora genom bro- och vägbyggen. Förslagets ekonomi kommenteras på sid. 3.

Riktlinjeförslag: Nuvarande kollektivtrafiksystem behålls med endast smärre förändringar.

Vilka förändringar bör diskuteras?

Kommunikationernas svagaste länk i dag är godstransporterna. De höga kostnaderna för transporter fördyrar husbyggen med tiotusentals kronor, gör det svårare för företagen att bli lönsamma, och uppfattas som en orättvisa jämfört med öar som har landförbindelse med vägverkets färjor. Kommunen har ansökt om statsbidrag för godsfärjor. Om detta erhålls måste även kommunalt bidrag ges, och fraktkostnaderna blir lägre för öborna. Detta skulle vara av stor betydelse för sysselsättningen på öarna.

Riktlinjeförslag: Öka ansträngningarna för att få billiga godstransporter.

Det finns ett uttalat behov för den icke båtägande allmänheten att få förbättrad tillgänglighet till öar i skärgården. De mest intressanta är norra Vrångö och Kungsö-Tornö. Kollektivtrafiken skulle kunna "förlängas" hit under sommarmånaderna. En förutsättning måste dock vara att båten inte vänder vid norra Vrångö vintertid och på så sätt allvarligt försämrar servicen för den bofasta befolkningen.

Riktlinjeförslag: Nya bryggor för kollektivtrafiken bör byggas på NO Vrångö och Kungsö.

Kommunikationerna Brännö-Styrsö är i dag dåliga. Om den service som etableras på öarna ska få maximalt kundunderlag och om den lokala arbetsmarknaden skall fungera måste förbindelserna förbättras. I dag finns endast 2 turer/dag från Brännö/Husvik till Bratten.

Riktlinjeförslag: Förbättra kollektivtrafikförbindelserna Brännö-Styrsö.

Med en enkel gång-cykel-mopedbro mellan Brännö och Asperö skulle ett bättre samutnyttjande av service och skolor kunna erhållas. En sådan bro skulle dock på grund av den dåliga lerbottnen i sundet bli mycket dyr (ca 5 miljoner kronor).

Synpunkter på kvällsturer till fastlandet diskuteras under "Kultur och fritidsverksamhet" på sid. 29.

Grundservice

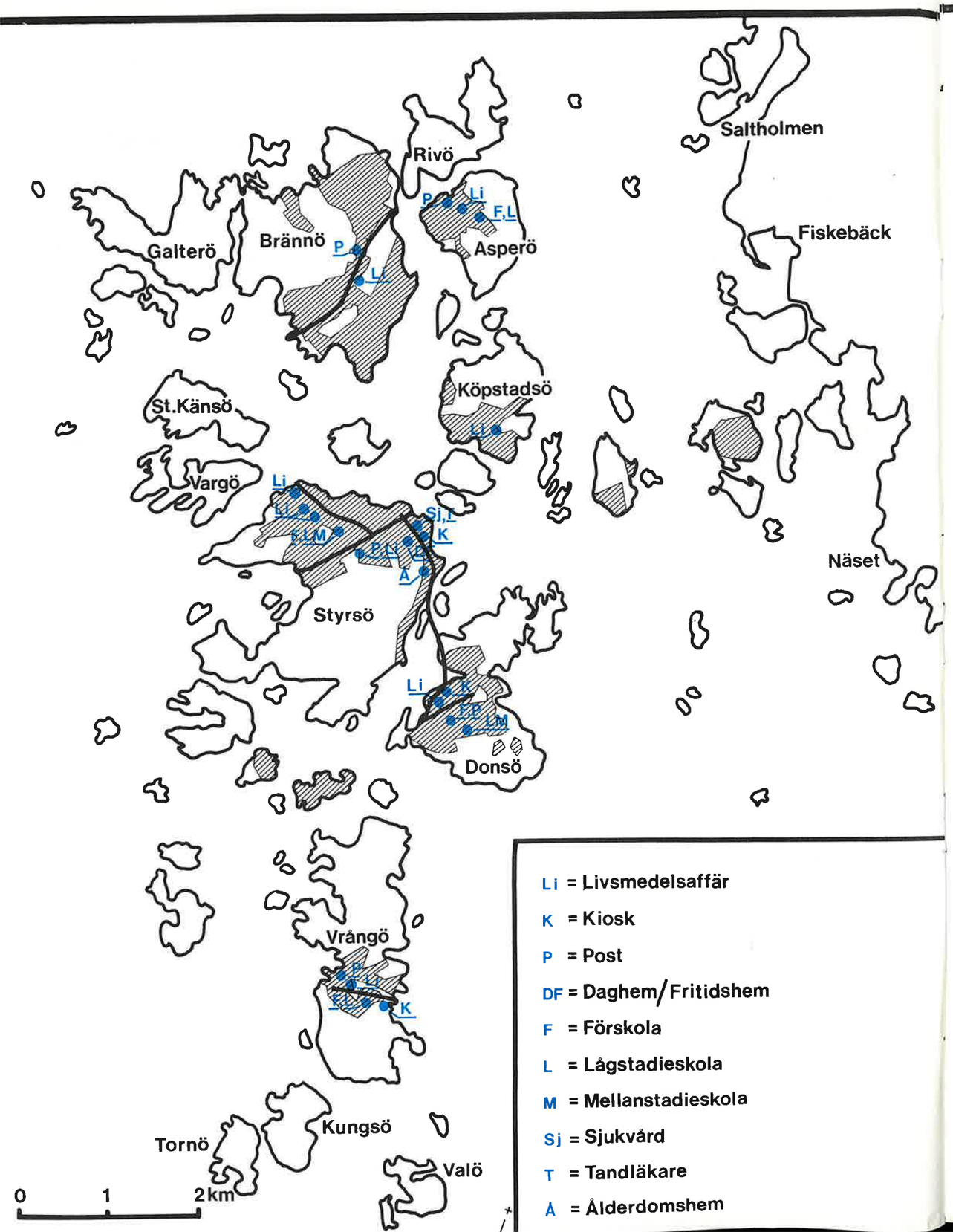

SERVICE

För de delar av skärgården som har helårsbefolkning är grundservice viktig. Denna bör åtminstone innefatta dagligvaruförsörjning, förskola, låg- och mellanstadieskola, postservice och viss social service. Dessutom bör decentraliserad sjukvård kunna nås utan stort besvär. En självklarhet är också att ha fungerande kommunikationer för serviceresor, såväl mellan öarna som från skärgården till fastlandet.

Vilken service bör man upprätthålla?

Serviceutbudet inom grundservicen framgår av kartan. Varje helårsö utom Köpstadsö har i dag minst en livsmedelsaffär. Lågstadieskola finns på alla helårsöar undantaget Brännö och Köpstadsö. Post eller postställe finns också på alla helårsöar. Då detta är minikrav på service för helårsboende bör denna servicenivå bibehållas även om befolkningsunderlaget tillfälligt skulle svikta. En svårighet att t ex behålla skolan på Asperö kan kanske elimineras med start av förskola + lågstadieskola (sk FÖL-skola). Försök med sådan verksamhet har gjorts bl i Öckerö kommun.

Dagligvaruhandeln bör få statligt eller kommunalt stöd för fortsatt drift om nedläggning hotar. Olika stödformer studeras i den pågående varuförsörjningsutredningen för södra skärgården. Förutom de statliga stödformerna finns förslag på olika kommunala stödåtgärder. Ett sätt att höja omsättning och lönsamhet är att i ökad omfattning göra kommunala inköp i lokala butiker. För att underlätta ägarskiften bör kommunen i förekommande fall köpa in affärsfastigheten. Denna hyrs sedan ut till den nya affärsägaren.

Förutom grundservice finns i dag också annan detaljhandel på öarna t ex

Bank	Styrsö,	Donsö	
Blomsteraffär	-"-	-"-	
Herr o damfrisör	-"-	-"-	
Järn; färg m m	-"-	-"-	
Garn o Presentbod	-"-	-"-	Brännö
Textilier	Donsö		
Skor	-"-		
Kläder	-"-		

Riktlinjeförslag: Varje helårsö bör behålla minst nuvarande service.

I varuförsörjningsutredningen studeras serviceutbudet för såväl helårsboende som för fritidsboende. I den mån sommarbutiker riskerar att konkurrera ut helårsbutiker bör de inte få komma till stånd. Fritidsboende kan hjälpa till att klara en helårsbutik och göra den lönande, men får inte stjälpa en sådan genom att en sommarbutik tillkommer.

Riktlinjeförslag: Prioritera service åt helårsboende.

Var skall tillkommande service förläggas?

Brännö saknar skola. Ön har från 1975 ökat sin befolkning från 240 till 315 personer. I dag är barnen hänvisade till skolan på Asperö. Med hänsyn till ökningen och de minikrav man bör ställa på service bör en förskola + lågstadieskola tillkomma. Då Brännö i dag har fler invånare än Asperö bör även mark reserveras för M-skola på Brännö snarare än på Asperö. En ny högstadieskola på Styrsö är planerad och beräknas stå klar 1982. I dag är eleverna hänvisade till Påvelundsskolan.

Riktlinjeförslag: Brännö bör få lågstadieskola.

Den service utöver miniminivå som skärgården har eller får kan inte dubbleras och bör därför placeras så centralt som möjligt. Ett mindre servicecentrum kan etableras vid Styrsö Bratten som med hänsyn till kollektivtrafiken har ett centralt läge. Om övrig service i fortsättningen skall förläggas hit, bör förbindelserna med de andra öarna förbättras. Detta gäller framför allt förbindelsen Brännö-Styrsö.

Riktlinjeförslag: Förlägg offentlig och kommersiell service i första hand till Styrsö-Donsö.

KULTUR, FRITIDSVERKSAMHET

Det finns ett bibliotek på Styrsö med filial på Donsö. Dessutom finns ett antal boklådor. Utlåningen är mycket hög. Gymnastiksalar finns i anslutning till Styrsöskolan och Donsö skola. I övrigt saknas alla typer av kommunala fritidslokaler. Även när det gäller icke-kommunala aktiviteter som föreningsliv och kursverksamhet, så är öborna i stor utsträckning hänvisade till fastlandet. Trots detta finns inte mindre än ett 25-tal föreningar som bedriver verksamhet i skärgården, t ex fotboll, scouting, bordtennis, gymnastik och gammeldans.

De enda kommunala samlingslokaler som finns är skolsalarna. Dessutom har kyrkor och föreningar vissa lokaler för fritidsverksamhet. För att kunna erbjuda större kulturutbud i skärgården fordras ytterligare lokaler. Detta bör beaktas i detaljplaneringen och vid projektering av nya kommunala anläggningar.

I vilken utsträckning kan öborna utnyttja Göteborgs kulturutbud?

Då biografer, teater och liknande helt saknas i skärgården är öborna hänvisade till kulturutbudet i centrala Göteborg. För att komma till centrala Göteborg t ex ca kl 19.00 måste start ske med 17.00-båten från Vrångö (17.30 från Styrsö Bratten). Återresan startar från Saltholmen antingen 22.20 eller 00.35. 22.20-båten är väl sent för biografbesök 19.00-21.00 och för tidig för teater eller konsertbesök. Detta innebär några timmars väntetid till 00.35-båten. Taxibåt kan rekvireras men är dyr.

Omvänt är det svårt för t ex kursledare från fastlandet att ta sig hem från skärgården på kvällen. Från t ex Styrsö Bratten går en båt 20.35 och en 23.55. För att nå Saltholmen med 20.35-båten från Styrsö måste Vrångö passeras och båten anlöper Saltholmen 21.40. Det tar alltså mer än 1 timme från Styrsö till Saltholmen. Normal restid är ca 30 min.

Tillgängligheten till Göteborgs kulturutbud kan knappast anses acceptabel. Turerna bör i större utsträckning anpassas så att tillgängligheten förbättras. För att underlätta kvällsresorna borde även andra transportformer kunna tänkas t ex subventionerad taxibåt som beställes i förväg.

Riktlinjeförslag: Förbättra kommunikationerna med fastlandet på kvällstid.

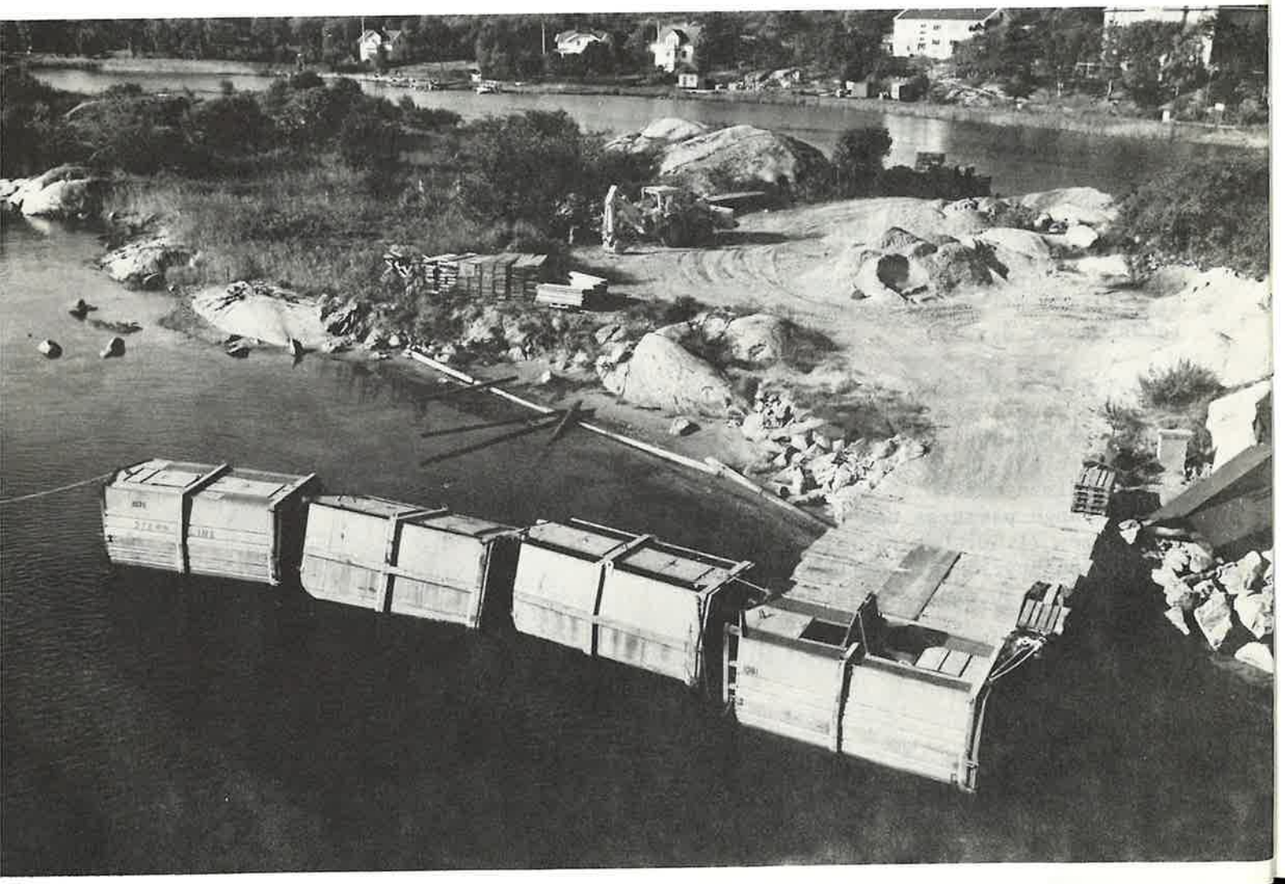

TEKNISK FÖRSÖRJNING

Alla helårsöar utom Köpstadsö har en tillfredsställande VA-försörjning.(För Köpstadsö diskuteras en avloppslösning i egen regi). Dimensioneringen av VA-anläggningarna är sådan att nya stora investeringar inte behövs för förtätning eller måttlig nybyggnation. Ytterligare utbyggnader av nätet är inte aktuella.

Eldistributionen är också tillfredsställande. Anläggningarna har en kapacitet som till och med tillåter en total övergång till eluppvärmning.

Måste renhållningen vara så dyr?

Renhållningen i skärgården är i dag mycket dyr, mer än dubbelt så dyr som genomsnittet för fastlandet. Avfallet fraktas till olika uppsamlingsställen, där det lastas om till flytande containers för transport till fastlandet och sedan vidare till förbränning vid Sävenäs sopstation.

Avfallet från skärgården är förhållandevis "rent", jämfört med t ex industriavfallet inne i Göteborg. Det torde också finnas relativt stora förutsättningar för sortering av avfallet vid källan, dvs i hushållen. Det bör därför undersökas vilka möjligheter som finns för ett lokalt omhändertagande av soporna med sortering, kompostering och förbränning. Om ny teknik finns tillgänglig som tillåter förbränning utan farliga utsläpp, skulle detta möjligen tillåta uppvärmning i ett mindre fjärrvärmesystem i anslutning till förbränningsstationen.

De nyligen avslutade investeringarna i avloppsanläggningar gör det mindre intressant att införa multrum som alternativ för latrinhantering. Detta borde annars vara en ur flera synpunkter lämplig lösning.

Riktlinjeförslag: Undersök möjligheterna till alternativ renhållningshantering.

Hur ska bostäderna värmas?

I dag värms de flesta hus individuellt med olja eller el. Även i fortsättningen kommer så att vara fallet, eftersom det inte finns underlag för investeringar i stora gemensamma system. Den tidigare nämnda fjärrvärmeanläggningen måste förläggas i anslutning till de äldre områden som har vattenburen värme från oljepannor. Det kan inte röra sig om någon större andel av bebyggelsen som kan bli uppvärmd på detta sätt.

Det finns i södra skärgården goda förutsättningar för flera olika former av alternativa energikällor, t ex vindkraft, vågenergi, solvärme, luftvärmepumpar och havsvattenvärmepumpar. Med nuvarande forskningsläge är det inte lämpligt med några stora gemensamma energiprojekt, men man bör ha en positiv inställning till olika individuella försök med alternativa energikällor.

Riktlinjeförslag: Uppvärmning av bostäderna kommer också i fortsättningen att ske individuellt.

Naturvård — värdefulla områden

(Enl. Natur- och kulturvårdsprogrammet)

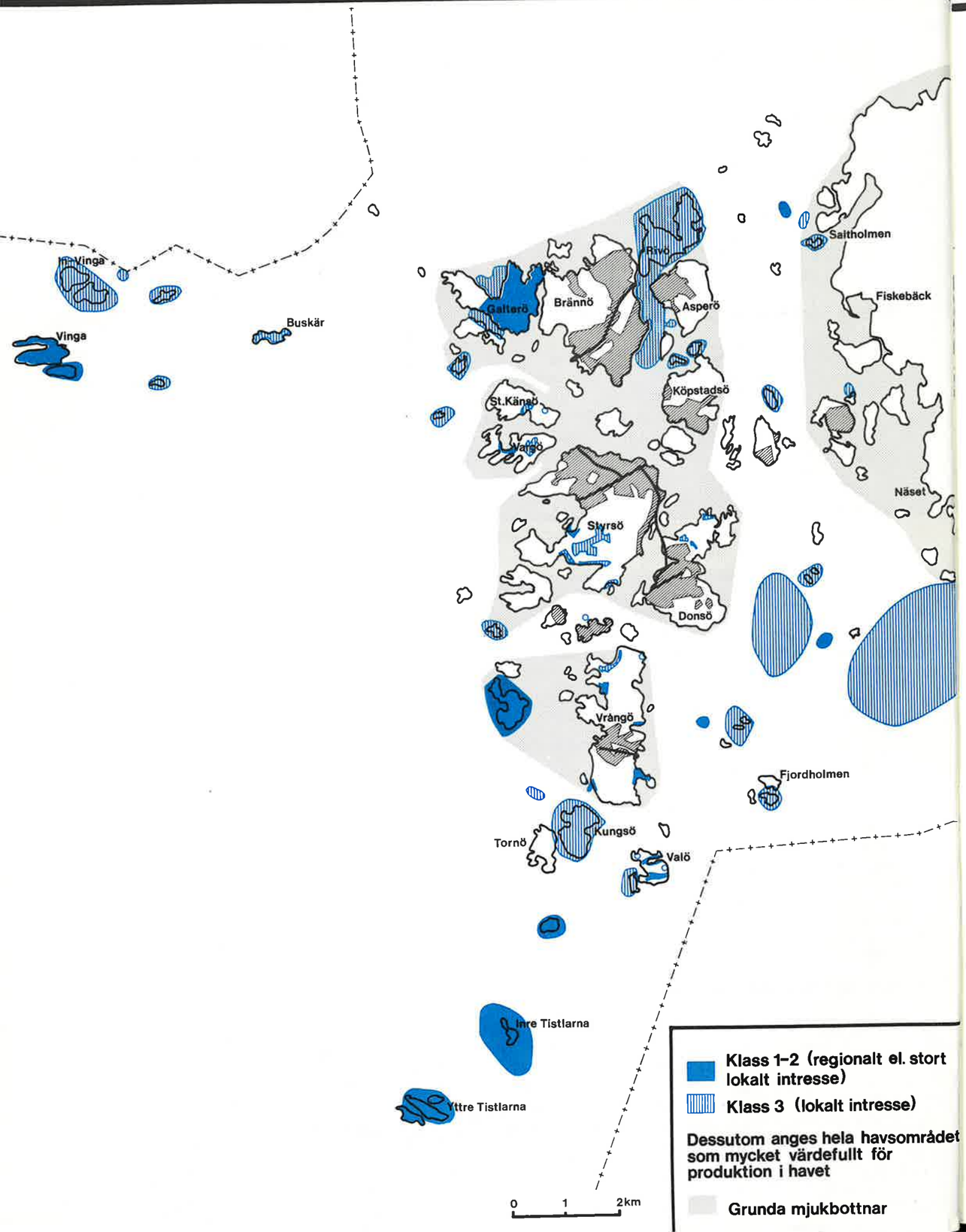

NATURVÅRD

Skärgårdens relativt stora orördhet och svårtillgänglighet har lett till att värdefull natur varit skyddad både vad gäller växt- och djurliv. Ett värde som uppmärksammats i sen tid är de grunda områdenas betydelse för biologisk produktion i havet.

Under senare årtionden har dock naturen hotats allt starkare av flera olika skäl. Det ökade friluftslivet innebär belastning och störningsmoment. Muddring av rännor och hamnar hotar värdefulla produktionsområden. Utsläpp av giftiga ämnen i havet eller i älvsystemet skadar djurlivet. Listan kan göras mycket längre.

Det gäller att ge naturvården en så stark roll att störningarna kan hållas på en rimlig nivå. En "död" skärgård, ur biologisk synpunkt, reducerar värdet för såväl boende som friluftsliv. Särskild uppmärksamhet måste riktas mot det starkt ökade friluftslivet och dess konsekvenser.

Vilka områden bör skyddas?

Även om det kan finnas viktiga motstående intressen, är det i dag självklart att de biologiskt mest värdefulla områdena sparas från exploatering. Vår ekologiska insikt har ökat de senaste åren. Det har vidgat förståelsen för att ohämmad exploatering kan få helt oacceptabla följder. En värdefull natur utgör ofta också basen för ett högt friluftslivsvärde. En lämplig utgångspunkt för vad som är mest värdefullt bör vara de inventeringar som genomförts i Natur- och kulturvårdsprogrammet. Kartan till vänster visar dels områden av klass 1-2 (mest värdefulla), dels områden av klass 3 (övriga värdefulla områden). Dessutom har hela vattenområdet graderats som mycket värdefullt för produktionen i havet.

Riktlinjeförslag: Undanta de biologiskt mest värdefulla områdena från exploatering.

Det bör också vara angeläget från ekologisk synpunkt att behålla den odlingsbara marken i största möjliga utsträckning.

Det har redan nämnts att de grunda områdena i havet har stor ekologisk betydelse. Särskilt viktiga är de grunda sand- och lerbottnarna. Här produceras stora mängder växter och djur som i sin tur har betydelse för bl a produktionen av matfisk. Dessa områden har alltså också stor betydelse för fisket.

Forskningen har i dag svårt att precisera hur stor betydelse de grunda mjukbottnarna har. Det är också svårt att jämföra värdet hos olika områden längs kusten. Flera forskningsprojekt har dock startats, och kunskapsläget kommer att förbättras de närmaste åren.

Man vet dock tillräckligt mycket för att det skall finnas skäl att under tiden vara mycket restriktiv mot muddring och andra ingrepp i dessa grunda områden. De områden, som berörs i södra skärgården, finns redovisade på kartan till vänster. Konsekvensen av denna inriktning är starka inskränkningar i möjligheterna att anlägga småbåtshamnar och muddra rännor i det aktuella området.

Riktlinjeförslag: Undvik exploatering av grunda mjukbottnar.

Ska man tillåta sand- och grustäkt i havet?

Kustnära sand- och grusförekomster i havet kommer att få allt större ekonomiskt intresse - göteborgsregionen har redan i dag brist på dessa material.

Det finns en delvis okänd och svårbedömbar "massbalans" i havet. Det är tänkbart att en täkt på bottnen kan innebära att näraliggande sandstränder försvinner. Sanden täcks ofta av ett tjockt gyttjelager som måste avlägsnas vid täkt - man får en påverkan som liknar muddring och tippning. Produktionen i havet påverkas negativt och därmed också yrkesfiske, fritidsfiske och djurliv, indirekt också friluftslivsvärdet. Täkt bör tillåtas endast om det står helt klart att den inte ger allvarliga ekologiska effekter.

Riktlinjeförslag: Undvik marin sand- och grustäkt.

Naturvård — slitage- eller störningskänsliga områden

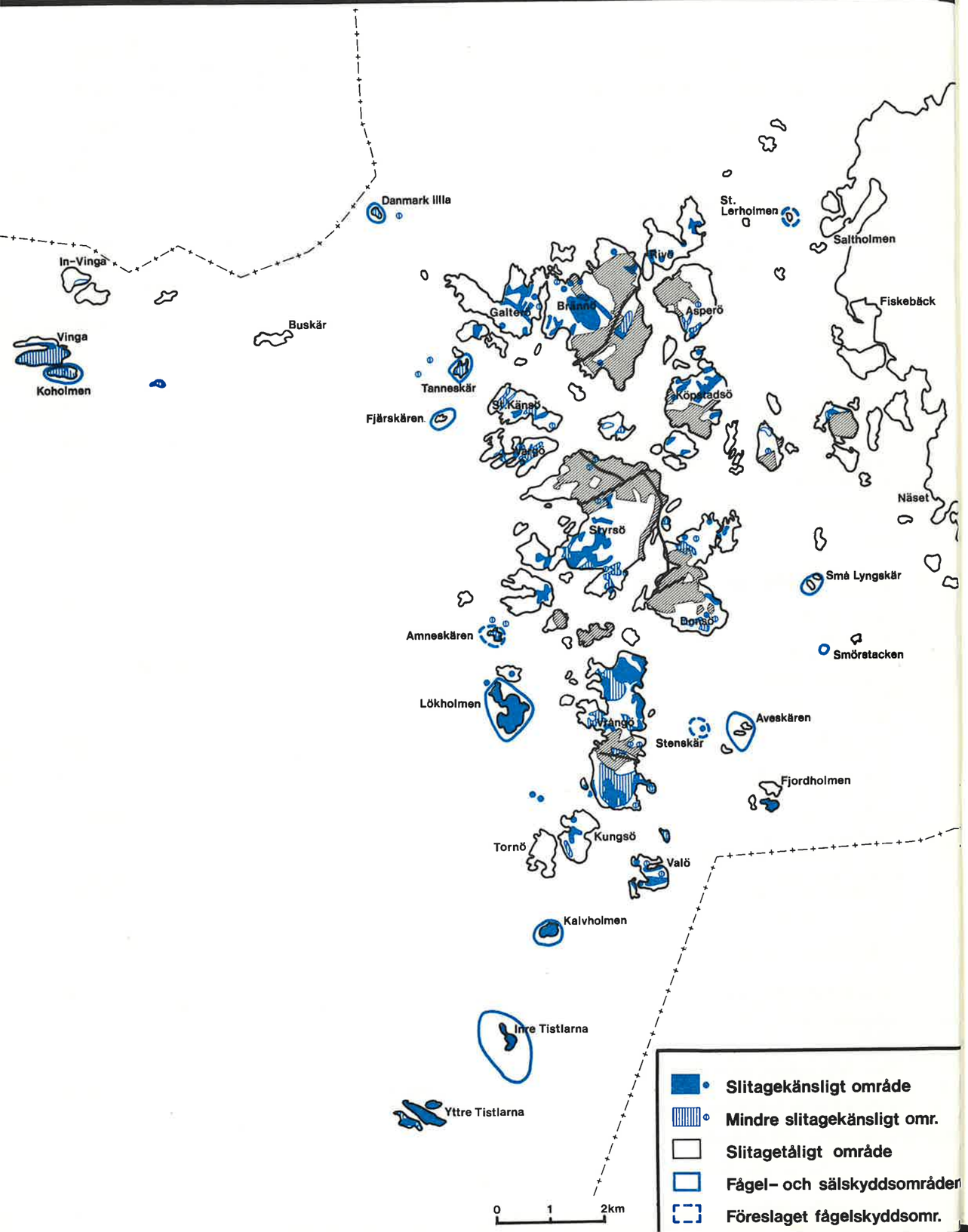

Vilka naturvårdshänsyn bör krävas av friluftslivet?

I många områden kan friluftsliv och naturvård samsas. I andra inverkar friluftslivet negativt genom slitage på vegetationen eller störning på djurlivet. I många fall kan det räcka med att undvika att leda friluftslivet till ett område för att hålla störningen på en acceptabel nivå. Ibland kan det vara lämpligt med tillträdesförbud (t ex enligt naturvårdslagens 14 § om växt- och djurskyddsområden). Det är framför allt fåglarna och sälarna som behöver skydd under fortplantningstiden. Det ökande friluftslivet tränger undan djurlivet allt hårdare. Skyddade områden behövs, och de har visat sig fungera mycket bra. Kartan visar vilka områden som redan har tillträdesförbud under hela eller del av året, och dessutom vilka kompletteringar som enligt Natur- och kulturvårdsprogrammet är lämpliga.

En slitagestudie har genomförts för att få fram vilka områden som är särskilt slitagekänsliga. Även dessa områden finns redovisade på kartan. I något fall, t ex Lökholmen, är det motiverat med tillträdesförbud (finns redan m h t fågellivet), men i de flesta fall bör det räcka med god kännedom hos den som genomför åtgärder för friluftslivet. Han kan då undvika de känsliga områdena.

Riktlinjeförslag: Kanalisera inte friluftsliv till slitage- eller störningskänsliga områden.

Anläggningar, som utförs för friluftslivet, måste naturligtvis ta stor hänsyn till naturmiljön. Sopmajor måste ha ett tillfredsställande utförande, och natthamnar får inte anläggas så att muddringar krävs i värdefulla mjukbottnar o s v.

Riktlinjeförslag: Utför anläggningar för friluftslivet så att minsta möjliga störning uppstår på naturmiljön.

Vilka naturvårdshänsyn bör krävas av verksamheter i skärgården?

Det är särskilt motiverat med en restriktiv inställning till miljöstörande utsläpp i skärgården. Med miljöstörande utsläpp avses i detta sammanhang sådana som ger förgiftning eller nedsmutsning av luft eller vatten i sådan utsträckning att den biologiska produktionen minskar eller friluftslivsvärdet äventyras.

- Här finns en förhållandevis ren miljö i dag, som är värd att värna om.
- Spridningsvägarna är svåra att kontrollera, eftersom utsläpp i allmänhet sker direkt till luft eller hav.
- Den rena miljön ger ett högt rekreationsvärde.

Restriktioner i detta sammanhang kan naturligtvis innebära förlorade arbetstillfällen. På lång sikt måste ändå sysselsättningen i skärgården grunda sig på en ren naturmiljö.

Riktlinjeförslag: Var mycket restriktiv mot miljöstörande verksamheter.

LANDSKAPSBILD

Upplevelsen av landskapet varierar, men vissa landskapstyper uppfattas som vackra av de flesta människor. Hit hör t ex skärgården med sina kontraster mellan hav och klippor, storm och lugn, orörhet och tätt klungade samhällen. Överblickbarheten är stor och därför är också känsligheten för ingrepp stor.

Vilka hänsyn till landskapet bör tas vid bebyggelse?

Skärgårdslandskapet är öppet, särpräglat och av stor betydelse för friluftslivet. Bebyggda delar syns ofta på mycket stora avstånd. Den gamla bebyggelsen lades antingen i gränszonen mellan berg och odlingsmark (jordbruksbebyggelsen) eller i sluttningarna nära hamnar och bryggor (fiskelägena).

Att ta hänsyn till landskapsbilden innebär anpassning till horisontlinjen, undvikande av sprängning, begränsad hushöjd, terränganpassning etc. På Brännö finns stora naturgeografiska värden i det välutvecklade spricklandskapet. Här finns ytterligare skäl att undvika sprängning.

Hänsyn kan tas framför allt i samband med detaljplanering (tomtavgränsningar, hushöjder) och byggnadslovgivning (bedömning av terränganpassning etc). I översiktsplaneringen kan den dock påverka (begränsa) avgränsningen av lämpliga exploateringsområden.

Riktlinjeförslag: Bygg med största möjliga hänsyn till landskapet.

Den av tradition koncentrerade bebyggelsen har lett till att stora delar av skärgården är fri från bebyggelse. De orörda områdena har stort värde ur landskapsbildssynpunkt, och det är av intresse att hålla dem så orörda som möjligt.

Riktlinjeförslag: Bygg ej på obebyggda öar.

Vilken hänsyn till landskapet bör tas av friluftslivet?

Det kan finnas anledning att göra anläggningar även i områden som undantagits från byggnation. Skärgårdens stora betydelse för friluftslivet kan leda till stor belastning på särskilt attraktiva områden. Här kan kapaciteten behöva ökas genom anläggningar (se "Friluftsliv", sid 21). Eftersom dessa anläggningar ofta behövs på i övrigt oexploaterade områden, är det viktigt att de utförs med god anpassning till landskapet. Anpassningen kan gälla läge, utformning, material, färg etc. Anpassningen till landskapet kan innebära fördyringar av anläggningarna, men dessa kostnader bidrar samtidigt till att behålla värdet för friluftslivet.

Natur- och kulturvårdsprogrammets landskapsbildsanalys har pekat ut särskilt värdefulla områden. Dit hör ögrupperna Yttre Tistlarna, Valö och Vinga. Här bör särskilt stor hänsyn tas till landskapsbilden.

Riktlinjeförslag: Utför friluftslivsanläggningar med största möjliga hänsyn till landskapet.

Kulturvård — intresseområden

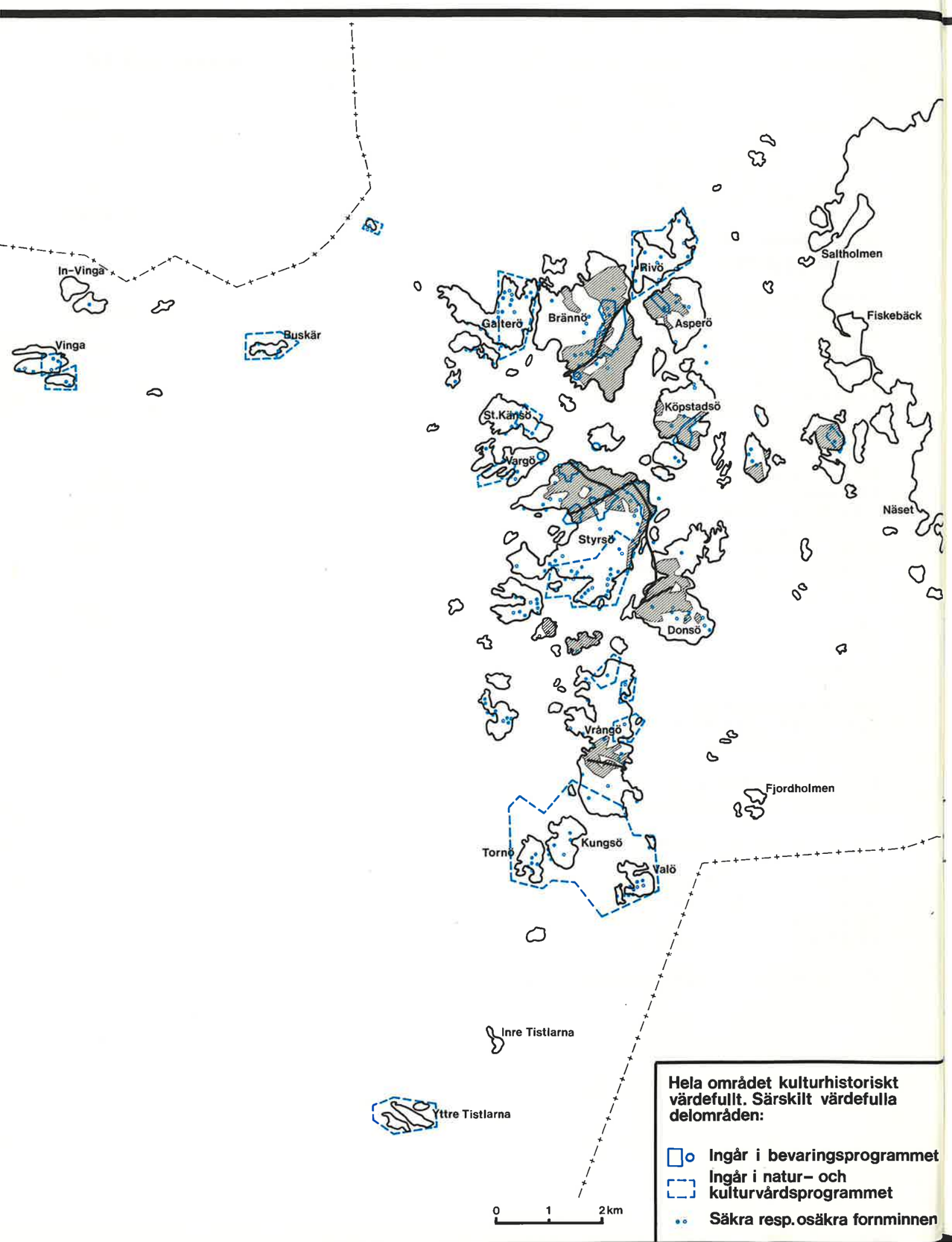

KULTURVÅRD

Kulturvården omfattar fornlämningar, värdefull bebyggelse och kulturlandskap. Alla fornlämningar är skyddade enligt fornminneslagen. Enskilda särskilt märkliga byggnader kan skyddas genom byggnadsminneslagen. Övrig värdefull bebyggelse kan i viss utsträckning säkerställas genom speciella bestämmelser (q eller Q-markering) i detaljplan. När det gäller skydd för större områden med välbevarat kulturlandskap saknas särskild lag. Naturvårdslagen och byggnadslagen kan i viss mån tillämpas. Riksintresset för södra skärgården omfattar helheten. Vissa delområden har utpekats som särskilt värdefulla ur kulturvårdssynpunkt.

Vilka fornlämningar skall bevaras?

Som kartan visar är kommundelen rik på fornlämningar. Dessa utgörs av boplatser, gravar m m från fångstsamhällen från sten- och bronsålder men även senare sillfiskeperioder. Alla fornlämningar är skyddade enligt fornminneslagen. Lagskyddet omfattar även fornlämningens omgivning.

Fornlämningarna bör så långt det är möjligt bevaras. I sådana fall där fornlämningen inte är så betydelsefull att det är rimligt att den skall utgöra hinder för exploatering kan fornlämningen undersökas. Tillstånd för undersökning och eventuellt borttagande meddelas av länsstyrelsen och kostnaderna för undersökning belastas exploatören.

Riktlinjeförslag: Undanta värdefulla fornlämningar och deras närmaste omgivning från exploatering.

Kan den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen bevaras?

I kommunens bevaringsprogram för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse är några av skärgårdens områden upptagna (se kartan). Bevarandet av dessa områden är bl a beroende av fastighetsägarnas intresse av och kunskap om den lokala byggnadstraditionen. I vissa fall innebär hänsynen till det kulturhistoriska värdet fördyring vid underhåll och ombyggnad. Bevarandet blir då beroende av bidrag vilket inte i någon större utsträckning kan påverkas genom den fysiska planeringen. För bevaringsprogrammets områden kan emellertid detaljplaner upprättas med föreskrifter om material, form, färg etc, som ger ett visst säkerställande. Konsekvenser av detta är eventuellt en fördyring av ombyggnad och reparationer. Mer information om den lokala byggnadstraditionen kan ges i anslutning till stadsbyggnadskontorets skrift "Södra skärgården, underhåll, bevarande, om- och tillbyggnad".

Riktlinjeförslag: Upprätta detaljplaner för att säkerställa bevaringsområden med bebyggelse.

Hur ska skärgårdens särprägel kunna behållas?

Det är unikt med en kulturhistoriskt så välbevarad miljö alldeles intill en storstad. Området ger en rikt varierad bild av en skärgårdssocken där nästan varje ö ger exempel på en speciell utveckling. En förutsättning för att helheten skall kunna behållas är ett "tak" för exploatering. Bebyggelsen får inte breda ut sig så att den gamla "fiskelägeskaraktären" försvinner. Viktigt är också att försöka behålla den sociala strukturen med en bofast befolkning, sysselsatt inom näringar med koppling till hav, sjöfart och fiske.

Riktlinjeförslag: Begränsa exploateringen så att den kulturhistoriska helheten ej går förlorad.

Det är ur kulturhistorisk synpunkt angeläget att behålla skärgårdens byggnadstraditioner. Även i områden som ligger utanför bevaringsområdena är det önskvärt med en anpassning av form, färg och material. Det är inte alltid som småhustillverkarnas typhus uppfyller dessa krav. Denna anpassning måste i första hand ske på frivillighetens väg. Genom upplysning kan känslan skapas för värdet av den lokala byggnadstraditionen. Jämför även med "Boende, bebyggelse", sid 13-15.

Riktlinjeförslag: Anpassa nybebyggelse till den befintliga.

Markägoförhållanden

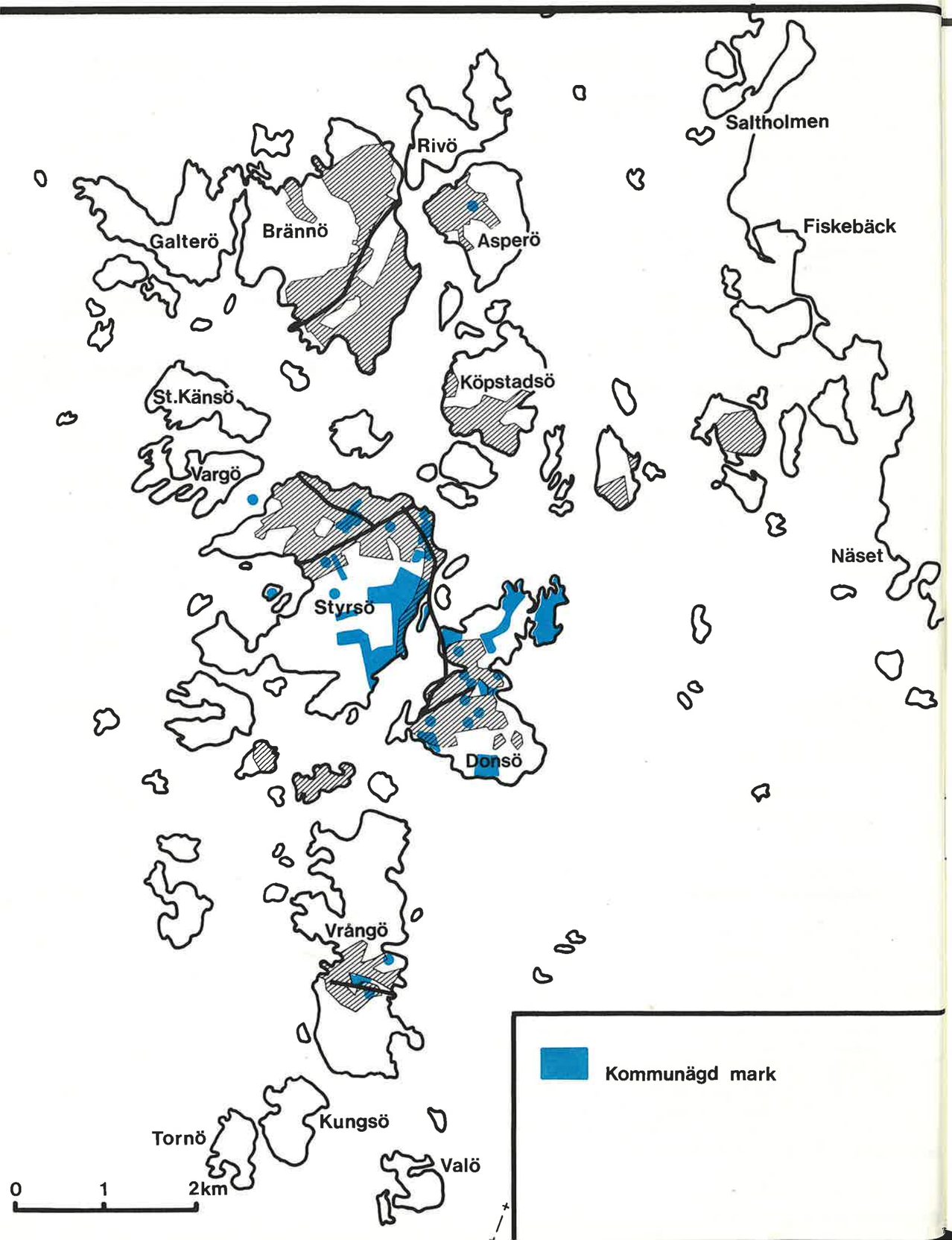

FÖRHÅLLANDEN SOM PÅVERKAR GENOMFÖRANDET

Efterfrågan

Produktionen av helårshus har de senaste åren legat kring 20 hus/år. Om man utgår från antalet förfrågningar om byggnadslov och efterfrågan vid försäljning av äldre hus, skulle efterfrågan överstiga 20 hus/år. En begränsande faktor skulle kunna vara tillgången på tomter. Stadskontorets befolkningsprognos antyder något vikande befolkningstal, men utgår från minskande nybyggnation. Sammanfattningsvis syns det rimligt att räkna med ca 20 hus/år i nyproduktion även de närmaste åren.

Efterfrågan på arbetskraft och lokaler för verksamheter är betydligt svårare att beräkna. Stora etableringar är knappast väntade och inte heller särskilt intressanta. I stället är det småföretagsamheten som behöver utvecklas. Utrymmet för en sådan utveckling är dåligt känt. Det är direkt beroende av viljan till förnyelse hos de befintliga företagen, öbornas initiativrikedom och samhällets förmåga att ställa upp med goda förutsättningar för en utveckling av företagsamheten. Det sistnämnda gäller dels bidragsformer och andra stimulansåtgärder, dels det fysiska och formella utrymmet i planer så att det finns tillgång på bostäder och lokaler.

Utrymme för exploatering

En översiktlig studie av antalet obebyggda tomter inom befintliga planer pekar på ca 350 tomter, varav merparten på Styrsö och Brännö. I områden lämpliga för nyexploatering och utan större intressekonflikter förefaller ytterligare ca 350 tomter kunna inrymmas. I områden med större konflikter grovt räknat ytterligare ca 300 tomter. De första två kategorierna, ca 700 tomter, räcker för över 30 års efterfrågan enligt ovan, det vill säga för överskådlig framtid. Utrymmet varierar starkt mellan de olika öarna. De öar som har minst utrymme är Donsö, Asperö och Köpstadsö.

Något område för etablering av större industriföretag eller liknande finns inte att tillgå. Däremot bör det vara möjligt att utan större svårigheter placera mindre företag. Det kan ske antingen i verksamhetsområdet på Styrsös sydostsida, i anslutning till någon av fiskehamnarna om verksamheten är hamnanknuten, eller insprängt i bostadsområdena om verksamheten bedöms vara lämplig för detta.

Markägoförhållanden

Kommunen äger endast mindre markområden i södra skärgården (se kartan). Det är endast på Vrångö och Donsö som det finns kommunägd mark som snabbt kan bli aktuell för nybebyggelse.

Planeringströsklar

Det har inte framkommit några tröskelvärden som utlöser stora investeringar i södra skärgården. Alla grundläggande investeringar i tekniska system, skolor etc är genomförda eller beslutade (högstadieskolan). Eftersom man inte kan räkna med en expansion som inom överskådlig tid utlöser nya stora investeringar, är problemet snarare att utnyttja de gjorda investeringarna på bästa sätt.

Ekonomi

Transporter och svåra anläggningsarbeten ger högre kostnader för byggandet på öarna, vilket förstärks av de krav på varsamhet som hänsynen till tradition och miljö ställer. Några stora serier kan det aldrig bli frågan om och därmed knappast några större vinster med samordning av frakter. Den statliga belåningen bör ta hänsyn till detta, exempelvis genom att låneunderlaget höjs så att merkostnaderna inte behöver toppbelånas mot hög ränta och med korta avskrivningstider. Även transportsubventioner bör övervägas.

Inkomstnivån och köptroheten är avgörande för möjligheterna att upprätthålla den kommersiella servicen, vars enda omland är öarna. Kvinnornas medelinkomst är i dag mycket låg medan männens ligger kring kommungenomsnittet. Genom pendlingen strömmar också en del av köpkraften över till fastlandet. Resultatet är en för en skärgård osedvanlig låg köptrohet inom dagligvaruhandeln. Fler arbetstillfällen och fler helårsboende skulle hjälpa upp situationen. Sannolikt måste ändå olika stödformer övervägas.

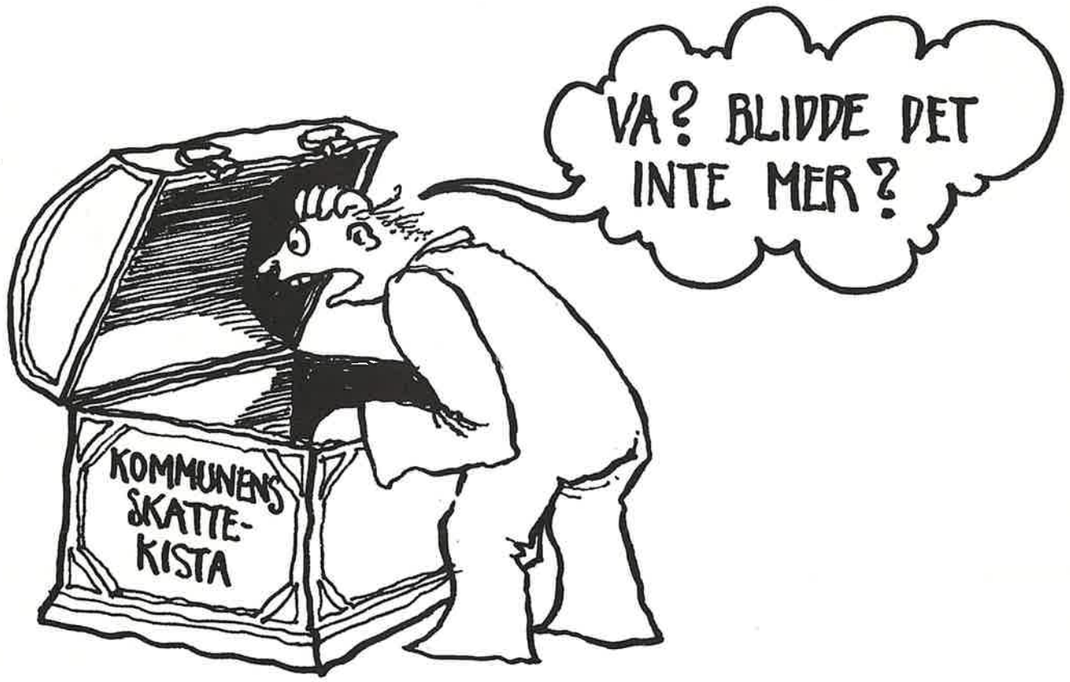

Kommunen har genom befolkningens sammansättning små kostnader för den sociala servicen. Socialhjälpskostnaden är extremt låg. Låga kostnader har också barnvård, nykerhetsvård, färdtjänst och skolkuratorer. Även inom området fritid och kultur är kommunens kostnader låga på öarna eftersom det mesta finns på fastlandet dit de boende hänvisas.

Den tekniska servicen är nästan komplett. Genom utbyggnaden av va-nätet har också merparten av vägnätet rustats upp, varför kostnaderna framöver blir låga. Avsaknaden av biltrafik ger också låga kostnader för drift och underhåll, vilket kan kompensera de högre kostnaderna för kollektivtrafiken. Renhållningen är dyr på grund av långa transporter och flera omlastningar.

Anläggningskostnader blir genomgående högre på öarna än på fastlandet. Orsakerna är flera. I vissa fall får tåligare och därmed dyrare material användas. Ledningarna blir ofta längre räknat per abonnent om man jämför med fastlandet. Anläggningsarbetena kan inte heller göras med samma avancerade maskinpark som på fastlandet. Inslaget av manuella arbetsmoment blir större. Slutligen innebär transporterna en direkt fördyrning, bland annat genom de omlastningar som blir följden.

De kollektiva kommunikationerna är öarnas verkliga problembarn. Bruttokostnaderna per resa är ca 10 kronor, vilket är ungefär dubbelt så mycket som för en resa på det övriga linjenätet. Kommunens kostnad är alltså ca 5 kronor större per resa. Om man slår ut skillnaden per invånare innebär det ungefär 1 000 kronor per år. I gengäld är andra kommunala kostnader lägre, exempelvis drift- och underhåll för vägnätet. Man bör undersöka möjligheterna att ta ut en högre taxa av de icke bofasta. En sådan taxehöjning skulle inte medföra större reseavdrag i deklarationen och därmed vara ett rent tillskott till intäkterna.

Den höga kostnaden per resa har lett till en diskussion om att förbinda Donsö och Vrångö med en bro. En sådan åtgärd kan med dagens förhållanden inte motiveras ekonomiskt. Visserligen ger det en inbesparing på drygt 3 miljoner kronor i driftkostnader men investeringen hamnar mellan 20 och 30 miljoner, en för trafikprojekt låg lönsamhet. Kommunen bör i stället stå fast vid sitt tidigare beslut om en bil- och bussfri södra skärgården.

Referensgrupp

Stadsbyggnadskontoret:	
Byggnadsavdelningen	Lars Berglund
Stadsplaneavdelningen	Thea Andreasson
Trafikplaneavdelningen	Bror Lyrfors
Avdelningen för ekonomiska utredningar	Enno Sarapik
Generalplaneavdelningen	Arne Asplund Lars Berggrund Britt Kjellberg
Fastighetskontoret	Sven Hasseläng Olof Wiklund
Fritidsförvaltningen	Åke Andersson
Museiförvaltningen	Bengt Hubendick Berit Sandberg
Stadskontoret	Johan Jonsson
Styrsö kommundelsråd	Jan Karlsson

HUR SKER ARBETET?

Organisation

Områdesplaneringen bedrivs inom stadsbyggnadskontorets generalplaneavdelning. Kontaktmän finns på kontorets övriga berörda avdelningar. Dessa avdelningar finns också representerade i den referensgrupp som följer arbetet. Där ingår dessutom representanter för fritidsförvaltningen, fastighetskontoret, museiförvaltningen, stadskontoret och Styrsö kommundelsråd.

Samråd

Uppgifter och synpunkter inhämtas fortlöpande från en rad organisationer och sakkunniga. Samråd och information har skett och skall ske med t ex länsstyrelsen och kommundelsrådet.

Hur påverkar remissen arbetet?

Som tidigare påpekats, har det varit ett önskemål att sända ut denna remiss innan utredningsarbetet lett till alltför hårda låsningar i olika frågor. Avsikten är alltså att remissvaren i hög grad ska kunna berika och påverka det fortsatta arbetet. Planfrågorna i södra skärgården skiljer sig på många sätt ifrån de som oftast behandlas i översiktsplaner för Göteborg. För att inte missa nyanseringen och förståelsen för skärgårdens speciella karaktär är det viktigt att få så genomarbetade remissvar som möjligt, från både lokala intressenter och kommunala myndigheter.

Tidplan

Det är mycket svårt att ange någon detaljerad tidplan för arbetet. Begränsade resurser har gjort att arbetet till och från drabbats av förseningar. Innehållet i remissvaren kommer att i hög grad påverka hur lång tid bearbetningen av programförslaget kräver. I grova drag kan dock följande tidplan lämnas:

sommaren-hösten 1980	upprättande av programförslag
vintern 1980-81	remiss och utställning
våren 1981	bearbetning av synpunkter
försommaren-hösten 1981	politisk behandling
hösten-vintern 1981-82	upprättande av områdesplan
vintern 1982	utställning
våren-sommaren 1982	bearbetning-politisk behandling

Källor

Viktiga källor i utredningsarbetet, och som kan ha intresse för en vidare krets, har varit:

- "Områdesbeskrivning, Styrsö, södra skärgården". Sjukvårdsförvaltningen, skolförvaltningen, socialförvaltningen, 1979.

- "Natur- och kulturvårdsprogram för Göteborg". Fastighetskontoret i samarbete med stadsbyggnadskontoret, fritidsförvaltningen och museerna, 1979.

- "Södra skärgården. Underhåll, bevarande, om- och tillbyggnad". Stadsbyggnadskontoret, byggnadsavdelningen 1979.

- "Skärgården i Göteborgs och Bohus län, rapport 2 'Planeringsunderlag' och rapport 3 'Förslag till handlingsprogram'". Skärgårdsutredningen, 1979,1980.

STADSBYGGNADSKONTORET
Avd för ek utredningar
Sigurd Hasselbom
GÖTEBORGS STADSKONTOR
Utredningsavd
Johan Jonsson

Datum

1980-10-31

SÖDRA SKÄRGÅRDEN

Befolkning, sysselsättning samt kommunal omsorg - utbud och ekonomi

BEFOLKNING

Folkmängden var i det närmaste konstant åren 1950--1970. Därefter har den ökat med i genomsnitt 75 personer per år under 1970-talet. För närvarande är den drygt 3 400 personer, inte fullt 1 procent av kommunens folkmängd.

Befolkningsprognosen 1980--1985 grundas på dagens befolkningsstruktur och fastställda utbyggnadsplaner. Minskat bostadsbyggande och färre boende i det äldre bostadsbeståndet medför att befolkningskurvan vänder nedåt vid mitten av 1980-talet.

Av södra skärgårdens ca 400 öar är det sju som har helårsboende. Donsö och Styrsö har 70 procent av dem.

	Folk-mängd
Asperö	284
Brännö	315
Köpstadsö	86
Donsö	1 236
Styrsö	1 187
Vrångö	331
Stora Källö	4

Av öarnas befolkning är 25 procent under 16 år. Motsvarande för hela Göteborg är 18 procent. Andelen ålderspensionärer är 15 procent jämfört med kommungenomsnittet på 18 procent. Den grupp som främst är underrepresenterad är åldrarna 20-30 år.

Inslaget av barnfamiljer är relativt stort. Av barnfamiljerna är 5 procent ensamboende förälder. Det är en extremt låg siffra. Kommungenomsnittet ligger på 24 procent.

SYSSELSÄTTNING

År 1975 förvärvsarbetade 1 234 av kommundelens invånare. Förvärvsintensiteten bland kvinnor var låg. Endast 29 procent av kvinnorna i åldern 20-64 år förvärvsarbetade mer än 20 timmar per vecka. Kommungenomsnittet var 44 procent. Detta återspeglas i inkomststatistiken som visar en mycket låg medelinkomst för kvinnor. Ett stort inslag av deltidsarbete påverkar också medelinkomsten. Inkomstnivån för män ligger kring kommungenomsnittet.

Antalet arbetstillfällen i södra skärgården år 1975 var knappt 500, varav i det närmaste hälften inom den offentliga sektorn. Dessa 500 skall alltså sättas mot 1 234 förvärvsarbetande.

Näringsgrenarna fiske, jordbruk m m och samfärdsel är helt naturligt överrepresenterade när det gäller öbornas sysselsättning. Sammanlagt 375 personer hade sin arbetsplats på öarna. På fastlandet hade 550 sin arbetsplats och 300 registrerades på havet. Detta innebär att drygt hundratalet fastlandsbor hade sina arbetsplatser på öarna.

Av dem som arbetade på fastlandet hade uppemot 200 sina arbetsplatser i de centrala delarna av Göteborg. Omkring 100 personer arbetade på Hisingen och lika många återfanns i de västra delarna av kommunen.

KOMMUNAL OMSORG - UTBUD OCH EKONOMI

Under denna rubrik görs vissa jämförelser mellan södra skärgården och övriga Göteborg vad beträffar utbudet av kommunal omsorg och kostnaderna härför. Genomgången är inte fullständig och försvåras dessutom av de kraftiga säsongsvariationerna i efterfrågan. Under ett par sommarveckor kan folkmängden beräknas till 9 000 jämfört med 3 400 vinterboende.

Öppen vård

Styrsö utgör eget vårdcentralsområde. Vårdcentralen har en läkare vilket ger området en hög servicenivå, mätt som invånare per läkare.

Andelen hushåll med socialhjälp är extremt låg och ligger på mindre än en tiondel av kommungenomsnittet. Även för barnavårds- och nykterhetsärenden redovisas låga siffror.

Antalet färdtjänstlegitimationer är lågt i förhållande till befolkningens åldersstruktur.

De kommunala kostnaderna är låga jämfört med genomsnittet.

Kultur och fritid

Det finns ett bibliotek på Styrsö med en filial på Donsö. Dessutom finns ett antal boklådor. Utlåningen är mycket hög i förhållande till antalet invånare i kommundelen.

Det finns skolgymnastiksalar i anslutning till Styrsöskolan och Donsö skola. Dessutom finns bollplaner på Styrsö, Donsö och Vrångö. I övrigt saknas alla typer av kommunala idrottsanläggningar och fritidslokaler.

Även när det gäller andra aktiviteter, som föreningsliv och kursverksamhet, så är öborna i stor utsträckning hänvisade till fastlandet.

Kollektivtrafik

Båttrafiken till och från fastlandet är öbornas "livsnerv". Den resandeundersökning som spårvägen gjorde i april 1978 gav att cirka 60 procent av resenärerna åkte kollektivt till och från Saltholmen. Arbets- och skolresor stod för 60 respektive 20 procent av resandet. Knappt 10 procent av resorna företogs mellan öarna. Under 1979 for drygt 1 miljon passagerare med båt. Cirka 55 procent av dessa resor gjordes under månaderna maj - september.

Beträffande kollektivtrafiken råder speciella förhållanden för öarna. Restiderna är de längsta i hela kommunen och turtätheten den lägsta. Beroende på start- och målpunkt varierar tiden för båtresa mellan 5 och 70 minuter. Ett vägt genomsnitt med antalet passagerare ger 30 min per båtresa.

I nedanstående tablå visas restider med kollektiva färdmedel respektive bil från Styrsö och som jämförelse några andra ytterområden. Som färdtid med kollektiva färdmedel räknas åktid under högtrafiktid plus en väntetid som är lika med halva turtätheten. Färdtid med bil är rena körtiden under högtrafik dock förutsätts inte onormala trafikstockningar.

	Folkmängd	Restid (min) till Brunnsparken		
		Kollektivt	Bil	Differens
Styrsö	3 449	108	48	60
Billdal	8 121	61	27	34
Bergum	1 614	77	26	51
Säve	1 510	36	21	15
Björlanda	1 662	65	24	41
Hjuvik	1 515	73	29	44

Tablån visar att Styrsöborna har de längsta restiderna. Däremot framgår inte att en resa (bil eller kollektivt) bara kan göras vid de tider då en båt går.

Den genomsnittliga bruttokostnaden för en båtresa uppgår till cirka 10 kr. För spårvägens linjenät är genomsnittet cirka 5 kr för en resa. Eftersom färdbeviset gäller för både båt och spårvagn går det inte att särskilja intäkterna för de båda färdslagen.

Teknisk service

För den tekniska servicen görs endast ekonomiska jämförelser. Tekniska förvaltningar får i allmänhet något högre investeringar för anläggningar i södra skärgården än på fastlandet. Exempelvis måste VA-verket använda tåligare och därmed dyrare material för ledningar. Yngeredsfors Kraft AB, som har hand om elförsörjningen, anger också något högre anläggningskostnader än på fastlandet. Detta beror främst på längre ledningar per abonnent än i deras övriga distributionsområde.

Renhållningsverket uppskattar att sophanteringen på öarna kostar dubbelt så mycket som på fastlandet. Detta beror på omlastningen vid transporter av soporna. Kostnaden för ett helårshushåll skulle 1979 ligga på cirka 650 kr. Taxan för ett sådant hushåll var 330 kr.

Investeringar och driftskostnader för vägnätet i Göteborg ligger summerat på cirka 400 kr/invånare netto. Samma belopp har gällt för södra skärgården de senaste åren eftersom upprustning av vägnätet har gjorts i samband med utbyggnaden av vatten och avlopp. Kostnaderna framöver blir alltså lägre.

Barnomsorg

Styrsö ingår som en del av förskolekrets 5:1 (Fiskebäck-Långedrag).

Antalet förskolebarn har minskat under 1979 och beräknas minska ytterligare något de närmaste åren. Totalt finns nu omkring 320 barn under 7 år.

Under år 1976 öppnades ett daghem på Styrsö med 15 platser för barn i åldrarna 3-6 år. På övriga öar har man familjedaghem. På Asperö, Donsö, Styrsö och Vrångö finns deltidsförskolor med sammanlagt 120 platser. Det innebär att det finns få förskoleplatser i förhållande till antalet förskolebarn.

Eftersom endast en tredjedel av kvinnorna i åldern 20-64 år förvärvsarbetar mer än 20 timmar per vecka, torde antalet "berättigade barn" vara förhållandevis få. Barn med "särskilda behov" torde också vara få mot bakgrund av den stabila sociala strukturen.

På Styrsö och Donsö har barnhälsovården mottagningar. Barnen på Vrångö får resa till Donsö, medan övriga tillhör barnavårdscentralen på Styrsö.

Grundskola

I Styrsö rektorsområde ingår låg- och mellanstadieskolor på Styrsö och Donsö samt lågstadieskolor på Asperö och Vrångö.

Styrsöskolan skall byggas till för låg- och mellanstadiet. Högstadieeleverna är idag hänvisade till Påvelundsskolan och har således långa resvägar. En ny högstadieskola beräknas stå klar 1982 och är dimensionerad för sex klasser.

På Styrsö finns ett fritidshem med 18 platser och antalet lågstadiebarn är 173. Det innebär att servicenivån, dvs antal platser per 100 barn, är relativt låg.

Äldreomsorg

Antalet personer i åldersgruppen 65 år och däröver uppgår till 540. Av dessa är 190 äldre än 75 år. Fram till 1985 beräknas antalet vara i stort sett oförändrat. Antalet platser på Styrsö ålderdomshem uppgår till 15 och kommer enligt plan att vara oförändrat.